

V imenu pravice!

Kdo ve, ali bo kdaj mogoče poiskati in prešteti vse neštete grobove, ki so jih na naši zemlji in v precejšnjem številu tudi drugod (savojska koncentracijska taborišča, zlasti pa še Rab) izkopali cvetu našega poštenega in narodno najbolj trdnega in zavednega živilja komunistični krvoloki, ki so pod raznimi krinkami, zlasti pa še pod krinko največjih »narodnih borcev« pred tremi leti prešli od tihe podtalne agitacije za komunistično stvar v oboženo napad, čes zdaj je nastopil trenutek, ko je našemu narodu za vsako ceno treba priboriti »svobodo« ter boljše, pravičnejši rede.

Krinke, pod katerimi so ti »velenarodnjaki« nastopali vsa tri leta, so zdaj padle. Slehernik, kdor je med nami Slovenci le hotel, je pač lahko spoznal, da če bi se ta »osvobodilni« boj še nekaj časa tako nadaljeval, bi bila naša zemlja eno samo pokopališče, na katerem bi bili res vsi »osvoboditelji« za vselej in tudi vsi enaki vsaj v toliko, v kolikor bi bili vsi pod rušo. Žal le, da je to spoznanje pri mnogih prišlo tako pozno in da je vprav zato teh nepotrebnih in nepozabnih grobov po naši zemlji še toliko več.

Da, preveč jih je in prestrašitni so, da bi mogli iti kar tako mimo njih, ne da bi se vprašali, ali so bili v sedanjih krvavi evropski žaloigri res tako zelo nujno potrebni in kdo jih je kriv. Vsaj na ti dve vprašanji zna danes pri nas pravilno in pošteno odgovoriti vsak, komur je res do tega, da v družini evropskih narodov tudi mi Slovenci gremo svojo pot naprej in ostanemo pri življeju.

A kakor danes še ni mogoče prešteti po zločinski »Osvob. fronti« izkopanih grobov, tako je tudi še težko povedati vsaj približno točno, koliko je ista komunistična OF, ki je toliko podarjala, da se bori le proti »okupatorju«, razdejala, požgala ali pa vsaj docela izropala toliko kmečkih domov po Dolenjskem, Notranjskem, Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem, iz njih pa poglala na tisoče in tisoče poštenih, delovnih in najbolj zavednih rojakov. In vprav pri teh slednjih, po krivici in zaradi pravice preganjanih naših ljudi smo se namenili za trenutek ustaviti, pa ne morda zgolj zato, da se ne pozabi njihovo trpljenje in gorje, ki so ga morali pretrpeti, marveč tudi in zlasti zato, da znova pokažemo na neodpuščljivo krivdo tistih, ki so te naše nedolžne rojake tako brez srca in zločinsko pahili v to gorje.

Danes tudi ni več potrebno razlagati, zakaj so se ti tisoči in tisoči naših kmečkih mož, fantov, žena, deklet, otrok in starčkov tako hudo zamerili podivjanim komunističnim tolpom. V rokah imamo zdaj le že preveč dokumentov in dokazov, da bi mogli biti glede tega še v kakšnem dvomu. Preveč so nam komunisti sami povedali tudi o svoji taktiki, da bi vse njihovo krvavo početje mogli imeti za nekaj, kar se je zgodilo le po golem naključju. Pa ne samo njihovo ubijanje, tudi preganjanje poštenih ljudi, ki jih nikoli ne bi bilo mogoče pridobiti za komunizem, je šlo natančno po načrtu. Vse komunistično divjanje je bilo premišljeno in zato je njihova odgovornost za vse to pretehtano ravnanje toliko večja!

Pravično je, da vsakdo, kdor opravi odgovornosti polno delo, prejme tudi primerno plačilo. Če je to njegovo delo zločin, je tudi prav in pravično, da zanj prejme tem hujšo kazen, čim bolj je bil odgovoren zanj! Da pa je bilo vse početje komunistične Osvobodilne fronte na Slovenskem res zločin, zločin brez primere — saj naš človek česa podobnega še ni doživel — o tem prehodno prepričevalno govore nešteti znani in neznani grobovi OF, ki naj bi jih bila komunistična OF »likvidirala« samo zato, ker so ji bile toliko pri srcu poštenost, narodna zavednost, pravica in enakost, ali pa morda samo zaradi njenega »neizprosnega boja proti okupatorju«...

A prav tako kakor okoli 30.000 nepotrebnih slovenskih grobov v zadnjih treh letih, govori o neodpuščljivem zločinu OF nad našim ljudstvom tudi edinstveno razdejavanje po naših vaseh in podeželskih mestih ter trgih, nič manj po tisti nešteti begunci in pregnanci, ki so morali brez vseh, brez hrane, brez obleke in v mnogih primerih celo bosi brž izginiti, — izraz res čisto iz srca tistih, ki so prišli ljudstvo in njihovo imetje »reševati« pred »okupatorjem« — če so hoteli odnesti golo življenje. In tudi ta zavestno storjeni zločin zahteva kazen, nič drugačno, karšna je tista, ki jo zahteva vsak premišljeni umor!

Kriv zločina pa ni samo tisti, ki ga dejansko stori, ki sam lastnoročno mori, ropa, požiga ali pa na preganjanje nedolžne ljudi z njihovih domov in z njihovih s trdnim in znojem prepovedane grude, ne! Krivi niso samo posredni zločinci, marveč nič manj tudi vsi oni, ki tem stoji ob strani, jih podpirajo z besedo, z agitacijo in jim pomagajo povrh še z denarjem, da bi vodili komunisti laže in čim hitreje dosegli svoj končni cilj: socialno revolucijo in po njej oblast in po njej. Če samo z odobravanjem — v nešteti primerih je bilo še vse več — da, že samo z odobravanjem tega naj-

Gener. Helden im Einsatz. — Naši junaki v boju.

Nemčija v znamenju skrajne mobilizacije vseh sil

Zaradi totalne izrabe vseh razpoložljivih sil je Führer pred tednom odredil splošno mobilizacijo vseh tvarnih in človeških sil, da se podvoji nemški vojni napor na bojiščih in v zaledju. Obenem je bil propagandni minister dr. Goebbels imenovan za pooblaščenca, ki naj ta ukaz izvede.

V ponedeljek je minister in pooblaščenec dr. Goebbels sklical v Berlinu sejo pristojnih ministrov, šefov glavnih uradov, civilnih šefov zasednih pokrajin in več državnih podtajnikov iz raznih ministrstev. Minister dr. Goebbels je razložil načrt za totalno mobilizacijo. Za uvod je minister dr. Lammer opozoril na sorodnost prvih ukrepov, ki so bili spomladi lanskega leta izdani zaradi totalizacije vsega narodnega vojnega napora, s sedanjimi ukrepi, katerih značilnost je, da je bil v ta namen od Führerja imenovan poseben pooblaščenec. Že lani so bili z ukrepi, ki so odgovarjali tedanjim razmeram, mobilizirani milijoni Nemcev in izvršeni v vojsko ali v oboroževalno industrijo. S sedanjimi, novimi razmeram odgovarjajočimi pooblastili, ki jih je dobil poseben pooblaščenec, pa je bilo ustvarjeno orodje, ki bo omogočilo popolno koncentracijo sil in popolno izrabo rezerv nemškega vojnega potenciala.

Potem je minister in pooblaščenec dr. Goebbels v daljšem govoru podal temeljna načela in poti, po katerih se misli ravnati pri izvajanju svojega načrta. Dejal je med drugim: »Naša odločna volja, da ostanemo kos seda-

njemu vojnemu položaju, nas silí k odločilnim ukrepom. Pogumno se je treba lotiti posla in ves državni aparat porabiti za prave voje cilje in takoj ustaviti vsa dela, ki ne služijo neposrednim vojnim potrebam. Treba je računati tudi z ustavitvijo celih delovnih torišč, kajti le s takšnimi odločnimi ukrepi bo mogoče osvojiti velike rezerve sil za njih neposredno porabo na bojiščih in za oboroževalno industrijo.«

Minister dr. Goebbels je v tej zvezi poudaril temeljno načelo, da je treba vsa bremena in žrtve, ki bodo nemški narod pri tem zadel, sorazmerno in brez razlike porazdeliti na vse narodne sloje. Vsi bodo morali bremena složno prenašati. Končno je pozval načelnike vrhovnih nemških oblastev, naj bi z lastnimi pobudami pospeševali, da se bo iz Nemčije ustvarila država, ki bo v pravem pomenu besede »narod v vojni«. »Mi imamo«, je poudaril minister dr. Goebbels, »v svojih rokah odločilna jamstva za zmago, samo da jih bomo znali do skrajnosti izrabiti. Prepričan sem, da bomo dosegli cilj, ki nam ga je postavil Führer, in da bo v pravem pomenu besede ta cilj v sedanjih vojni tudi odločil.«

Ukaz Adolfa Hitlerja z dne 23. julija o totalni vojni mobilizaciji predstavlja tretje obdobje pri delu za pritegnitev vseh človeških sil za nadaljnje vojskovanje.

Kot prvo dejanje v tem smislu je treba šteti povečano mobilizacijo nem-

skih ljudskih sil z ukazom, ki je bil objavljen januarja lanskega leta in je veljal za vse moške v starosti od 16. do 65. leta ter za ženske v starosti od 17. do 45. leta. Drugo obdobje predstavlja izvrstitev nadaljnjih množic tujih delavcev v evropsko oboroževalno industrijo, kar je izpeljal poseben pooblaščenec za izrabo delovne sile. Kot nosilec novega dela nastopa tudi tokrat »ministrski svet za obrambo države«, to je tisti ministrski odbor, kateremu predseduje maršal Göring. V osebni propagandnega ministra dr. Goebbelsa se pojavlja pooblaščenec za totalno izrabo sil, ki je dobil obsežna pooblastila, da iz državnih uradov in obratov potegne sproščene sile in jih stavi na razpolago vojski in oboroževalni industriji. Ker se zmerom veljajo vsi dosedanja ukrepi za pojačano porabo človeških sil, ima sedaj najavljeni ukrep značaj totalnega ukrepa. V okviru tega odloka je že bilo ukazano, da se ojači poraba ženske delovne sile, kar se razvili iz objave, da se starostna meja za delo obvezanih žensk zviša od dosedanjih 45 na 50 let.

Nabiranje nadaljnjih delovnih sil naj služi v prvi vrsti okrepitvi bojišča in temeljni torej na načelu, da Nemčija sama prevzame na svoje breme poglavito težo vojnih naporov, da pa ostale evropske narode porabi za to, da z njihovimi delovnimi silami izpolni vrzeli, ki so zaradi totalne mobilizacije nastale v vojnem gospodarstvu.

gnusnejšega zločina nad lastnim ljudstvom so si nakopali prav tolikšno krivdo kakor dejanski morilci, roparji, požigalci in preganjalci naših kmečkih družin, in ne bo se jim zgodila prav nobena krivica, če prejmejo tudi oni primerno kazen, kazen preganstva, s katerim so »oblagodarili« toliko podeželskih ljudi.

Da, treba bi bilo že enkrat res temeljito počistiti naš Avgijev hlev! Sam se ne bo. Prostovoljnega spreobrnjenja ni pričakovati.

Treba bo le s silo »dvigniti zapornice« in spustiti skozi našo zlagano belo Ljubljano močno vodo, tako močno, da bo lahko odnesla s seboj vso nesnago, ki se je zadnja leta nabrala ne morda samo po kotih, marveč celo po sredi tega Avgijevega hleva! Nič pomislekov na levo in na desno, navzgor ali navzdol, zakaj kadar gre za pošteno in pravično stvar, so vsi pomisleki nepotrebnosti in odveč tudi vsaka prizanesljivost, obzirnost in napačna ljubezen, ki nas je že toliko veljala!

So mar komunisti po naši deželi imeli kakšne pomisleke, preden so pobili ali vsaj z domov pregnali na deset tisoče Slovencev ki povrh še ni-

komar niti lasu niso skrivili, kaj šele da bi imeli na vesti takšne zločine, kakor jih imajo njihovi morilci in preganjalci sami? Kakšno prizanesljivost, obzirnost in bratsko ljubezen do lastnih ljudi pa so pokazali ti? Zato tudi nimajo pravice, da bi jo od koga zahtevali, pa bodi da so sami morili, ropali, požigali in preganjali ljudi, ali pa samo stali ob strani in na tišem vse to divjanje odobraval ter si ob vsakem pokolju na deželi, zlasti pa ob vsakem zahrbtnem umoru tega ali onega vsakega strazarja ali pozneje domobranca zadovoljno meli roke.

Naj kakšne popustljivosti in odpuščanja za ta svoj neodpuščljivi greh nad narodom tudi nikar ne pričakujejo, ker bo to njihovo upanje zaman, prav tako kakor so zaman upali, da se jim ne bo nič zgodilo, tisti preprosti poštenjaki, ki niso hoteli bežati pred komunističnimi tolovaji, češ saj mi vendar ne morejo storiti ničesar zalega, ko nisem ničesar zagrešil. A to svoje zanašanje na poštenost so morali prepogosto plačati s smrtjo.

Proti nasprotniku se uspešno boriš le s takim orožjem, kakršnega uporablja sam. Če mu hočeš to orožje izbiti iz rok, moraš poznati do dna tudi na-

sprotnikovo taktiko in potem svojo po njej uravnati. To sovražnikovo orožje in njegovo taktiko danes, hvala Bogu, tudi mi dobro poznamo — čeprav na žalost šele po tolikšnih žrtvah. — In vprav zato boj, ki ga biva slovenski domobranci s komunističnim tolovajem obeta skorajšen popoln uspeh. A treba ga je dobojevati ne samo zunaj po gozdovih, koder zdaj v smrtnem strahu pred krvavim obračunom begajo razpetene in razcapane rdeče »brigade«, marveč tudi — in nič manj temeljito — v naši Ljubljani, ki je dala toliko pobud in denarja za nadaljevanje morije med lastnim ljudstvom; tisti Ljubljani, ki pri svoji »visoki politiki« vsa zadnja tri leta ni bila sposobna doumeti, da je politika, ki jo je vodila ona, bila v resnici samo »politika lastnega pokopališča«.

Pravično je torej, da nastopi čas obračuna tudi za tiste ljubljanske komuniste »neborce«, ki so še danes lepo na varnem — da so na varnem, bi se morali zahvaliti samo domobrancem — na varnem in nekažnovan, navzlic temu da so vsa tri leta odločilno pomagali sejati smrt in trpljenje med naše nedeželsko ljudstvo.

Dalje na 2. strani.

IZ VSEBINE:

Stran 11

V imenu pravice. — Nemčija v znamenju skrajne mobilizacije vseh sil.

Stran 8:

Znanstvena razmislica o sovjetskem gospodarstvu.

Stran 4:

Take si stvar zamisljajo oni.

Stran 5:

Tomislav iz podkrajne vasi v rdečem območju.

Stran 8:

Četiri ure med stolci.

Nekaj številč v kratkem

Dne 26. julija so patrole iz udarnega bataljona majorja Križa našle pri vasi Dobeče na tolovajsko zasedo in ubile šest tolovajev, med temi tri ženske.

Dne 27. julija je imel udarni bataljon stotnika Meničanina naslednje uspehe: 25 mrtvih tolovajev, 6 ujetih, zaplenjenih 10 pušk in 1 lahka strojnica. Domobranci so bili 3 lahko ranjeni.

Dne 28. julija so iste jedinice napadle L. bataljon 15. belokranjske brigade pri Srobotnici in ubile 6 tolovajev ter 1 ujele.

Pri Velikih Dulah je četa domobrancev padla tolovajem v hrbet in jih pobila 25, ujela pa 5. Sama je imela tri ranjene.

Patrole iz Hotederšice so 26. julija ubile dva kurirja, horjulsko posadka pa je odkrila taborišče rajonskega odbora iz Dobrova.

Čete stotnika Meničanina so 27. julija ubile 21 tolovajev in 4 ujele. Zaplenile so 4 strojnice, 2 zaboja težkih min in eno brigadno zastavo ter so imele pri tem samo enega ranjenca. Istega dne so jedinice stotnika Rupnika ubile 3 tolovaje, težko ranile dva tolovajska poveljnika in zaplenile eno strojnico ter dve zastavi.

V mesecu juliju so imeli tolovaji na Dolenjskem 744 mrtvih, ki so jih domobranci edinece prešteli. Ujetih je bilo 111, 48 jih je prebežalo, 80 terencev pa je oblast polovila. V istem času so imeli domobranci 9 mrtvih, med njimi dva častnika in 42 ranjenih.

Najrajši bi umrla...

Ob enem zadnjih spopadov s komunisti v okolici Stične so zaplenili domobranci komunističnega papirja, med njim tudi celoten arhiv nekega bataljona XIV. divizije. Med papirjem so dobili tudi obilo zasebnih pism, katerih eno je zaradi njegove nepristranosti v prikazovanju položaja v rdečih vrstah dobesedno navajamo:

»Tov. Stric, XIV. divizija, UBTT. III. Bataljon, 1. četa.

Dragi Stric! — Na položaju 27. junija 1944.

Kako zelo hrepenim po Tebi, Ti more povedati samo to, da Ti pišem že šestnajstič, ne da bi prejela od Tebe eno samo sporočilo. Tako težko mi je.

Že četrti mesec teče, ko sva se zadnjič videla. Sama ne vem, ali nočeš, ali ne moreš pisati. Vem, da pošta zelo slabo deluje, odkar se je napodilo sem doli toliko teh preklethih domobrancev. Vendar bi vsaj pozdravček poslal po kurirju. Vedno ga tako težko pričakujem, a sem vsakikrat le še bolj razočarana.

Sploh sem že ves ta čas, kar Te ni, tako slabe volje. Najraje bi umrla. Vedno znova me nadlegujejo tako čudne slutnje in bojim se, da nisi ranjen.

Ves, pri nas smo vsi poparjeni. Tov. Minka dan za dnem joka za Tomažem. Tako se mi smili. Zdjaj nas je samo še četrtina. Črt je padel, Joco tudi. Zadnjič pa so jih ujeli skoraj polovico. Gotovo si že zvedel. Ubogi revež! Slišala sem tudi, da sta padla Riko in Bozan. In koliko še drugih! Ko bi vsaj ne bilo res! A meni se zdi, da je vse res.

Komisar je vedno slabe volje in se ne zna več tako šaliti kakor včasih. Jaz sem sita vsega. Moj Bog, ne smem se spomniti Ljubljane. Tako dolgečas mi je in tudi učiti se ne morem nič. In čez teden dni bodo izpiti. — Tu dva dni nismo na istem mestu. Vedno so nam za petami. Menda se je zdaj že vse zaklelo zoper nas!

Skoraj bom morala obupati. In Ti, ki si mi bil včasih vsa uteha, molčiš. Imam vtis, da si me čisto izgubil iz spomina. Če je tovarišica Frida pri Tebi, potem itak vem, kje sem. A lepo ni od Tebe. Vsaj resnico bi mi povedal. Vendar, Stric, saj to ne sme biti res! Jaz ne morem brez Tebe. Kakor sva si tovariša po duhu, Te prosim iz vsega srca, piši mi, kako je s Teboj. Tudi opiši malo, kako se tam kaj imate. Menda ne dosti bolje. A vztrajati vendar moramo. Prosim, ne kaži pisma drugim.

Te pozdravlja in poljublja Tvoja sva

Lajla
Okrajni komitet S. K. O. J-a, Zagaberk.

Navzlic pasjim dnem dežuje na tempelj, in sicer vsak dan močnejše, kakor pričajo prav ta zaupna priznanja.

Nadaljevanje s 1. stran.

Pravica zahteva kazni in za pravico je na strani tistih, ki so zaradi nje trpeli in izgubili vse! Naj bodo vendar vsaj malo dosledni vsi oni, ki so iz ljubljane tako vneto zagovarjali in z denarjem podpirali preganjanje nedolžnih ljudi iz dežele. Naj vendar zrtvujejo tiste svoje »bajete« po ljubljani in jih zapuste, kakor so jih morali »za domovino« zapustiti nesteri preganjeni podeželski ljudje. Teh njihovih »bajet« je brez dvoma neprimerno manj škoda, kakor pa je bilo na tisoče in tisoče kmečkih domov na Slovenskem, ki so jih razdeljali, požgali ali pa vsaj povsem izropali komunistični tolovaji. Njihova žrtve so zato neprimerno manjše, kakor pa je bila žrtve naše postene dežele!

Poznamo jih! Ne bodo šli prostovoljno, ker je bila zanje »žrtve« vedno samo lepa beseda, nekaj, kar »mora biti«, samo pri njih ne. In če bi te »velike narodnjake« naša oblast nazadnje vendarle naglala čez ljubljansko mestno mejo, se bodo prav gotovo skušali rešiti z vsemi mogočimi zvezami in posredovanji, samo da bi prišli lepo spet nazaj, kjer bi brez dvoma skušali vse vprek prepričati, kakšna krivica se jim je zgodila in da so tega krivi samo »prekleti domobrance«, ki ne pušče ljudi pri miru. A trpeče podeželsko ljudstvo jih je že sodilo in v imenu pravice zahteva zadoščenja. Prav in pravično pa bi bilo, da jih sodi in kaznuje po njihovem zasluženju tudi naša oblast, ki ima nalogo in dolžnost, da zločinca kaznuje, že zato, da ne bo trpel čut pravosti vsaj pri tistih neštetihih preganjenih, ki so zaradi komunističnih larab toliko prestali.

Ne zahtevamo ubijanja, čeprav bi bilo pravično, da bi vsi tisti, ki so tri leta po slovenski zemlji tako mirne duše sejali smrt, smrt tudi želi. A pravici mora biti zadoščeno že zaradi onih, ki se jim je zgodila krivica, če naj le kdo se zaupa in veruje vanjo. Vsaj nekaj zadoščenja pa bi dobili ti tisoči in tisoči pregnancev, če bi naša zakonita oblast poglala skozi mestna vrata in dala v roke beraško palico vsaj vsem tistim, ki jim je že davno dokazano, da so z besedo in denarjem podpirali komunist. OF in da so celo svoje otroke poslali morit lastne brate. Poglala naj bi jih ven v tisto »zlati svobodo«, v kateri je v zadnjih treh letih ugasnilo po nedolžnem toliko poštenih življenj in bilo za prazen nič uničenega toliko narodnega premoženja. Nobena krivica se jim ne bo zgodila, saj se ho vse to dopolnilo čisto po načelih, ki so jih še pred nedavnimi sami tako vneto poudarjali in jim prištevili, po načelih: zob za zob, zvestoba za zvestobo!

Nehote se človek ob tem spomni besed, s katerimi je v starodavnem Rimu slovit Cicero začel svoj ognjevit govori proti izdajalcu in zaročniku Katilini: »Kako dolgo boš še izkoriščal, Catilina, našo potrpežljivost? Koliko časa nas bo tisti tvoj bes še izigral? Kako daleč boš še šel v svoji nesramni predrznosti? ... Senat se tega zaveda, konzul vidi.

To je zgodba o izdajalcu Katilini, zgodba, ki pa se po dveh tisočletjih tako čudovito ujema s tisto o ljubljanskem komunističnem izdajalcu iz leta 1944. Tudi ta še vedno izkorišča našo potrpežljivost, zlasti pa še potrpežljivost tistih, ki so po njegovi zločinski krivdi izgubili svoje in svoj dom ter vse, kar so si bili s poštenim trdim delom pridobili, a so zdaj samo še prestrašeni in razčepeni begunci, ki morajo beračiti za kosček kruha in vogal strehe. Tudi on še vedno sredi ljubljane izgrava našo dobrodušnost in kaže svojo nesramno predrznost, kot da se mu nič ne more zgoditi. In tale naš Katilina iz leta 1944 ne samo da še vedno živi, marveč se celo udeležuje raznih posvetovanj, čeprav ne v senatu, ki ga nimamo, temveč v plenumu OF, in s svojimi očmi zaznamuje še naprej za smrt vprav rešitelje našega toliko preskušenežnega naroda.

Kar je kdo sejal, zlasti še po lanskem 8. septembru, naj tudi žanje. Če je sejal smrt in razdeljanje, naj ne pričakuje, da bo kdo z njim prizanesljiv in usmiljen, že zaradi pravice ne. Kdor je preganjal ali pomagal preganjanje postene kmečke družine z njihovimi domovi, naj bo pošten in naj voljno sprejme na svoje rame težo preganjanja. Naj ve, da preganjanemu kmetu ni bila nič manj draga njegova preprosta hiša, kakor je komunistu iz ljubljane njegova razkošna vila. Od nje se ni nič laže poslovil, kakor bi se — in pravično bi bilo, da bi se, zlepa ali zgrda — nepoboljšljivi ljubljanski komunist.

Naj vsi, ki so krivi ali vsaj sokrivi gorja in trpljenja v zadnjih treh letih na Slovenskem, prav razumejo in resno vzamejo k srcu te, zanje vse premisleke naše podeželskega ljudstva, je bila že zdavnaj polna, in zdaj naj bo polna tudi mera kazni in zadoščenja. Mestna vrata pa so zanje tudi odprta. Naj gredo, čimprej gredo in tako store svojemu narodu vsaj eno resnično uslugo, če ne, pa naj se jih počene, in sicer v imenu pravice!

Invazija na zahodu stopa v tretji mesec

Boji na francoskem vdornem pasu so za opazovalce v zaledju zašli v tisto obdobje, v katerem izgubljajo svojo zunanjno privlačnost. Od 6. junija, ko se je po vsem svetu razlegel glas, da se je začel udar proti Evropi, in se je pozornost vsega človeštva obrnila v Normandijo, so se boji za posest tega polotoka tako zavlekli da so vzlele silovitosti, ki je poenajala le od časa do časa, izgubili na zanimivost. Ker pričakovanih in napovedanih presenečenj ni bilo. Obramba se je na tem odseku izkazala in dokazala, da je sposobna kosati se tudi z nasprotnikom, ki ima ogromno premoč v orožju. Vdorniki so vse svoje napore strnili za en cilj, da bi namreč razširili svoje mostišče proti zahodu in vzhodu in si s tem odprli pot za prodore, kajti šele tedaj bi prav za prav moglo zadeti nagradene divizije, katere angleška in ameriška mornarica neprenehoma dovaja na zasedeni pas. Zato napadalci niso oklevali in niso štedili s silami ter so južno od Caena in St. Loja neprenehoma napadali. Dan za dnem smo v uradnih poročilih brali o smereh, v katere so pritiskali napadalci, pa tudi o uspehih in neuspehih njihovih nastopov.

Osem tednov, ki so že pretekli, pomeni za vdornike nenadejano dolgo dobo, v kateri so morali porabiti dosti več sil, kakor so pa računali. Zelo pozno je bil dosežen uspeh, ki ga je nemško uradno poročilo 1. avgusta označilo takole: »Sovražnik, ki je vdril na zahodnem krilu globoko v naše položaje, je bil zadržan s protinapadom južno tik Avranches«.

Ta uspeh so po strahotnih žrtvah in napori mogli zapisati Amerikanci. Angleži na vzhodnem krilu predmostja pa so imeli manj sreče, čeprav niso vrgli v boj nič manjših sil in prav tako malo štedili z oklepniki in topovskimi strelivom. Na sleherni njihov prodor je branitelj odgovoril s protisunkom in največkrat vdor zapehnil ali tudi odstranil.

Potek bojev v preteklem tednu

26. julija je nemško uradno poročilo povedalo o invaziji tole:

V poteku hudih bojev južno od Caena je uspešno sovražnik, da je vdril zahodno od ceste Caen-Falaise v naše položaje ter dovedel tja nadaljnje pehotne in oklepniške sile. Naše zagrizeno se boreče čete so onemogočile vsako povečanje sovražnih vdorov ter pričele v popoldanskih urah s protinapadi. Po ogorčenih bojih so bile etare postojanke zopet povsem v naših rokah. Sovražnikova izgube so velike. Uničenih je bilo 18 oklepnikov.

Tudi severozahodno od St. Loja divja obrambna bitka velikega obsega. Potem ko so bili odbiti prvi sovražni napadi, ki so bili izvedeni s podporo zelo močnega topništva in letalstva, je uspešno sovražnik vdreti na nekaterih mestih v naše bojišče in prekoračiti cesto St. Ló-Periers. Protinapadi že potekajo.

Od današnjih jutranjih ur so se razširili boji z veliko silo tudi na področje severno od Periersa.

27. julija:

Južno od Caena so bili včeraj nazaj pridobljeni položaji ojačeni in obdržali smo jih proti obnovljenim krajevnim napadom. Vzhodno od Caena smo razbili z osredotočenim topniškim ognjem oklepniške pripravljene postojanke.

Na področju zahodno od Caumonta je dosegel sovražnik malo krajevnih vdorov, ki so bili po uničenju 45 oklepnikov zapahnjeni.

Ameriški oddelki so nadaljevali s napadi močnejših sil na področju zahodno od St. Loja. Neki sovražni napadalniki skupini, ki je štela 20 oklepnikov s pehoto, je uspelo, da je sunila do področja pri Canisyju. Pet oklepnikov izmed teh je bilo uničenih. Ogorčeni boji trajajo tukaj in na področju pri Marignyju.

Severno od Periersa so obdržale naše čete svoje položaje proti vsem sovražnim napadom.

28. julija:

Na področju na obeh straneh St. Loja so Amerikanci ves dan nadaljevali s svojim velikim napadom. Medtem ko so jim vzhodno od St. Loja uspeli le nebitni vdori, so bile naše čete južozahodno od mesta potisnjene nazaj dalje proti jugu in južozahodu v ogorčenih, obojestranskih izgub polnih bojih. Protinapadi za strnitev na nekaterih mestih raztrganega bojišča so v teku. 75 oklepnikov je bilo uničenih.

Na odseku pri Caenu je izvedel sovražnik le brezuspešne napade majhnega obsega.

Oddelki lovskega in bojnih letal so se strelili v bitkah 10 sovražnikovih letal.

Torpedni letalci so potopili v noči na 27. julija v zalivu Seine sovražnikovo petrolejsko ladjo s 4000 tonami ter poškodovali 4 prevozne ladje s 25.000 tonami in rušilec.

29. julija:

V zahodnem delu normanskega predmostja se je včeraj še bolj razširil sovražnikov veliki napad. Vzhodno od St. Loja so bili odbiti močni krajevni napadi razen majhnih vdorov in južno od mesta pri Moyonu in Villebaudonu so bile v protinapadu razbite sovražnikove napadalne ostri. Zahodno od tod je uspelo sovražniku po dovedbi novih sil prodreti po ogorčenih bojih dalje proti južozahodu. Na zahodnem krilu predmostja so se naše divizije v borbi z močno pritiskajočim sovražnikom umaknile na področje na obeh straneh Coutancesa. V novih postojankah smo odbili vse sovražnikove napade.

30. julija:

Probojni poskusi Amerikancev so se nadaljevali včeraj ves dan na obeh straneh Vire, pri Moyonu in na odseku Beaucoudray-Peroy. Bili so v ogorčenih bojih povsod krvavo odbiti. Oddelki vojske so pri tem uničili 28 oklepnikov in sestrelili 7 letal. Na zahodnem krilu so prebile naše divizije, ki so bile mimogrede odri-

njene od glavnih sil, pri Coutancesu sovražnikove črte proti jugu ter za zalevo nove postojanke na področju Gavray-Trelly. Na ostalem bojišču predmostja je izvedel sovražnik le južno od Juvignyja brezuspešen krajevni napad.

31. julija:

Sovražnik je razširil v Normandiji včeraj svoj veliki napad, ki ga je izvedel z veliko količino vojnega blaga na celotno bojišče od južozahodno od Caena pa do zahodne obale polotoka Cotentina. V teh bojih se berita obe strani s stalno naraščajočim ogorčenjem. Južno od Hottota so bili razbiti vsi sovražnikovi napadi. Na obeh straneh Caumonta je dosegel sovražnik globlji vdor v naše bojišče. Lastni protinapadi so tamkaj v teku. Severozahodno in zahodno od Torgni-sur-Vireja so se izjalovili močni ameriški prebijalni poskusi. S posebno silovitostjo so zadivljali boji južno od Sourdevala in južno od Cerencesa. Proti globoko vdrlemu sovražniku so prešli v napad oddelki oklepnikov. Iz področja severno od Sourdevala se je prebila neka oklepniška skupina vojaških SS oddelkov, ki je bila začasno odrezana od svojih zvez do naših glavnih sil.

1. avgusta:

V Normandiji so vzdržale naše čete v hudih bojih vse sovražnikove napade med Hottotom in Viro. Nato so se pa umaknile na nekaterih odsekih nekaj kilometrov proti jugu. V novih položajih so odbile vse napade močno pritiskajočega sovražnika. Tudi severovzhodno od Percyja so se izjalovili sovražnikovi napadi, ki so jih podpirale močne oklepniške sile in silovit topniški ogenj. Sovražnik, ki je vdril na zahodnem krilu globoko v naše postojanke, je bil zadržan s protinapadom južno tik Avranches. V večernih urah so na vsem bojišču potekali hudi boji. Na vzhodnem delu predmostja je sovražnik ponovi stopnjeval svoje topniško delovanje do neprestanega topniškega ognja.

Ponoči so izvedla težka bojna letala uspešne napade proti sovražnikovim zbirališčem črt in pripravilnim položajem severozahodno od Avranches. Torpedni letalci so poškodovali v zalivu Seine dve trgovski ladji s 15.000 tonami.

Pomorske izgube vdornikov

Nemško uradno poročilo je 1. avgusta sporočilo:

Vojna mornarica in letalstvo sta potopili v mesecu juliju 25 tovornih in prevoznih ladij s 149.000 tonami. 20 nadaljnjih prevoznih ladij s 110.000 tonami je bilo poškodovanih. Od sovražnikovih bojnih ladij je bilo potopljenih: 2 križarke, 10 rušilec, 1 fregata, 1 iskalec min, 2 stražni ladji in 11 hitrih bojnih čolnov. Ena bojna ladja, 4 križarke, 11 rušilec, en torpedni čoln, 2 posebni izkrcavalni ladji in več hitrih čolnov pa so deloma hudo poškodovane bombe, torpedi in topniški zadetki. Pomorske vojske sile, protiletalsko topništvo na trgovskih ladjah in mornariško protiletalsko topništvo so sestrelili v času od 1. do 31. julija 196 sovražnikovih letal.

Angleži brez obrambe proti orožju »V 1«

Po »Deutsche Adria Zeitung« posnemamo:

Po zanesljivih podatkih Angleži za pobijanje prvega nemškega maščevalnega orožja stalno uporabljajo najmanj 2.000 lovskega letal. K temu je treba prišteti še vsaj 700 težkih in srednjih bombnikov, ki so zaposleni izključno s to nalogo in z neprestano točo bomb obkrožajo kraje, za katere menijo da so v njih priprave, s katerimi Nemci pošiljajo »V 1« nad London. Celotno letalsko armado z najmanj 10.000 letalci in 100.000 možmi letalskega osebja ter z okroglo 3.000 letali, na tisoče ton bencina in olja, na tisoče ton bomb in streliva, vse to je nasprotnik porabil in razbil, da bi se učinkovito boril proti novemu povračilnemu orožju. K temu je treba prišteti še sto in sto protiletalskih baterij, ki so jih sestavili na novo in katerim streežijo deset tisoč topničarjev, kakor tudi razsežne pomožne organizacije, katere so morali poslati v London.

Nemško ravnanje pri uporabi novega orožja povzroča angleški obrambi vedno nove preglavice. Sprva so mislili, da prihajajo letéče bombe iz območja pokrajine Francije, nato so pa izstrelili iskali v Belgiji in Holandiji. Sedaj kaže, da iščejo ta kraj v okolici Pariza. Sprva so mislili, da so streljalne naprave globoko pod zemljo, sedaj pa so prišli do prepričanja, da so premične in da lahko neprenehoma menjajo kraj.

Doslej se nasprotniku še ni posrežilo najti odgovarjajočega protiorožja in zato so tudi vsi obrambni ukrepi pokazali le malo haske. Angleži niso našli še nobene nepoškodovane vzorca novega orožja, čeprav je angleška vlada obljubila visoko nagrado letalcem, ki bi novo orožje nepoškodovano spravili na tla. Lovcem se sem pa tja posreči, da tako letalo sestrelje. Tedaj gre zaradi silne eksplozije v nič tudi napadajoče letalo.

Število žrtve novega orožja mora biti precejšnje. Britanska vlada drži število v tajnosti. Londonski listi so napad prettko sredo označili za najmočnejši in zapisali, da protiletalsko topništvo še ni v 24 urah nikoli oddalo toliko strelav kakor ta dan.

Po poročilu lista »Daily Mail« iščejo 50.000 novih delavcev za ameriške tovarne granat, ker je poraba streliva v Angliji dosegla vsa pričakovanja in računa. »Daily Express« je smatral za potrebno pomiriti Londončane z besedami, da vzle uporabi bombnikov na normanskem bojišču in za napade na Nemčijo ni bilo zmanjšano napadalno delovanje na tiste kraje v Franciji, za katere se domneva, da iz njih prihajajo maščevalni izstrelki. Na vprašanje, ali ni pri angle-

ški obrambi nekaj v neredu, je list odgovoril, da se v vojni pač vrstijo dobri in črni dnevi.

Računati je treba s tem, da bodo letéče bombe še naprej deževale na London in da tega zla še ne bo kmalu konec.

»Deutsche Adria Zeitung« ponatiskuje poročilo londonskega dopisnika švedskega lista »Svenska Dagbladet« o trudu angleških vojaških oblasti, da bi našle kolikor toliko učinkovito obrambo proti maščevalnemu orožju »V 1«. Poročilo pravi med drugim:

»Kako je z bojem britanske obrambe proti »V 1«? Dopisnik »Svenske Dagbladet« odgovarja na to vprašanje s popisom svojih lastnih vtisov. Imel je priložnost, da je iz svojega skrivališča gledal ta zanimiv dvo boj.

Dogodki so potekali pred nekim območnim mestom v južni Angliji, ki leži na področju, kamor so se vsipale letéče bombe »V 1«. Bistvo njegovih vtisov se da povzeti v ugotovitvah, da Angleži niso dosegli niti približnega odstotka odstrelav, ki bi odgovarjali zagonu obrambe in dajali upanje na uspešen boj proti »V 1«.

Dopisnik ugotavlja, da prihaja za obrambo v poštev le ožji obrežni pas, kajti maščevalno orožje ima brzino, ki se med letom neprenehoma zvišuje in je tedaj, ko preleti obrežje, že tolikšna, da postane nedosegljiva za sleherno obrambo, pa naj bodo to lovci ali protiletalsko topništvo.

Nesporno je svojevrsten doživljaj, ako moreš boj proti letéčim bombam spremljati s prostora, koder se boj najprej začne, namreč z obrežja Rokavskega preliva. Zlasti pa je to silno napeto, tako napeto, da človek čisto pozabi, da sleherna letéča bomba, ki se prebije skozi zračno zapor, pomeni uničenje in smrt mnogih Londončanov.

Angleška cenzura dopisniku ni dovolila, da bi navedel ime kraja, odkoder je opazoval boj. Reče pa lahko le to, da je ležal v nekem zalivu ob Rokavskem prelivu. Tam se vsako noč odigravajo silno napeti prizori. Začenjajo se z bobnenjem, ki prihaja vedno bližje in narašča tako svojevrstno, da dobiva človek vtis, da nad njim ropoče poljski traktor.

Potem se pokaže ognjena krogla, ki med silnim sikanjem drvi proti kopnemu. Le nekaj kratkih sekund je mogoče opazovati njene obrise. Tedaj z bleskovito naglico nastopi obramba. Začne se splošno streljanje. Bele črti in skale na obeh straneh kopalskega kraja so natrpane z protiletalskimi baterijami, katerih čvrti so obrnjene proti morju. Okrog letéčih bomb se nenadoma zgosti mreža svetlih izstrelkov, ki potem z rdečimi blisk eksplozirajo. Zdi se, kakor da bi se s tal proti prodirajoči pošasti sprožile cele vijuge ognja. Celoten pogled je pošasten. Človek spriči vsega tega onemi, odprti ust stremi v nebo in ima občutek, da prisostvuje silnim strelskim vajam.

Dve možnosti sta: da se posreži topništvu, da zadene, in tedaj »robo« eksplozira s silnim oranžnim rumenim plamenom; ako pa še to ne zgodi — in dopisnik ne prikriva, da tako po navadi tudi je — potem je nastopil trenutek za lovske pilote. Topništvo v hipu ustavi ogenj. Od nekd planejo jate lovcov proti letéči bombi. V nekaj sekundah izgineta bomba in pilot, ki ji je bil najbližji. Gledalci na terasah brez diha prisluhnejo: Ako zaslisiš močno bobnenje, tedaj se jim obrazi zjasne. To pomeni, da je bomba treščila v gozdnat in sorazmerno redko naseljen prostor med obrežjem in Londonom. Ako pa tega tolažilnega zamolklega ropota ni, potem vedo, da si je letéča bomba priborila dostop na področje Londona.

Cenzura dopisniku ni dovolila, da bi navedel razmerje med odstrelom in praznim streljanjem.

Naj bodo topništvo in lovski piloti še tako spretni in odločni ter balonska zavora še tako gosta in premotena razvrščena, vendar je vsakomur jasno, da te granate ni mogoče uničevati z granato, pa tudi ne z lovskimi letali ali z balonskimi zaporami. Na tem delu angleške obale človek skoraj nima občutka nevarnosti. Čisto drugače je v Londonu. Sedaj najbrž ni prijetno živeti v angleški prestolnici.

Zatemnitev je od 6. avgusta od 21.30 do 5

Petrolej za obrtnike

Obrtniki, ki prejemale pri Gospodarskem pokrajinskem svetu bone za petrolej kot pomožno sredstvo brez posebne pismene prošnje na podlagi seznamov, se opozarjajo, da morejo meseca avgusta dvigniti bone po strokah in imenskih začetnih črkah v naslednjih dneh:

mizarji: A—O 1. avgusta, od P—Z 2. avgusta,

slikarji in pleskarji: 3. avgusta, urarji, torbarji in knjigovezi: dne 4. avgusta,

mehaniki: 5. avgusta, kleparji in ključavničarji: 7. avg., elektrotehnik in steklarji: 8. avg.

Upravičenci se opozarjajo, da dobe bone le na oni dan, ki je določen za njihovo stroko. Zamudniki se ne bodo mogli upoštevati. Bencin se kot pomožno sredstvo za obrtnike za avgust ne bo nakazoval.

TEDEN V SVETU

Na vzhodnem bojišču se je stanje pretekli teden precej spremenilo. Sovjeti so vrgli močne sile na srednji odsek in prenosili težišče napadov na odsek med Lublinom in Siedlcami. Tod so pritiskali proti Varšavi, a so naleteli na močan odpor. Med izvirno Dnjestr in velikim kolonom reke Visle so nemške oklepniške divizije vrgle Sovjete na več krajih nazaj, pri čemer so uničile veliko sovražnih oklepnikov. V velikem zavoju Visle so se Sovjeti pripravljali, da bi se prebili čez reko. Vsi probojni poskusi so jim spodleteli razen enega, kjer pa se boj še bje. Med srednjim Bugom in Avgustovim se je pred pritiskom Sovjetov nemška vojska umaknila na revo črte. Po padcu nekdanje litvanske prestolnice Kovna so Sovjeti močno pritiskali proti zahodu, na obeh straneh reke Memel. Tod so bili odbiti. Vzhodno od reke Dvine so bili boljševiski napadi razbiti.

Južno od Apeninov v Italiji se je nemška obramba zadnje dni ojačila. Nasprotniki so z največjimi silami pritiskali na odsek pri Florenci. Nemška vojska sama se mesta ogiba, ker velja za važno in zgodovinskih spomenikov polno kulturno področje. Boji potekajo v okolici. Več poskusov, da bi se Angleži tod prebili z oklepniki, je izpodletelo. Napadalci so imeli hude in krvave izgube. Boji ob Jadranskem in Tirenskem morju so za nekaj dni poenajali.

Močan pritisk na Turčijo so začeli izvajati združeni zavezniki. Turška vlada je imela zadnje dni več posvetov in je sklicala na dve zasedanji tudi veliko narodno skupščino. Nemški uradni krogi so o dogodkih v Turčiji povedali svoje in posvarili Turčijo, naj se ne vda pritisku, temveč se zave resnice, da bo vojna vihra zadala Turčiji nepopravljivo škodo, ako ne bo poslušala pameti in pustila v nemar lastne koristi.

Predsednik poljske londonske vlade Mikolajczyk se mudi v Moskvi in se razgovarja s Stalinom o sporazumu glede oblike nove oblasti v poljskih krajih, katere je sovjetska vojska nedavno zasedla. Sovjetska vlada se je po starem običaju poživljala na svoje zaveznike in je sklenila dati oblast v zasedenih krajih nekemu komunističnemu »Osvobodilnemu odboru«, ki kajpak stoluje v Moskvi in ima v njem poglavitno besedo poljska komunistka Vanda Wasilevska. Sovjetska vojska je tudi že začela iz teh krajev na debelo vlačiti Poljake v Sibirijo. Sovjeti dozdaj niso hoteli ničesar slišati o zbliznanju s Poljsko, razen ako bi Poljaki iz vlade zmetali ministre, ki so znani po svojem protisovjetskem razpoloženju. Poljaki tega do danes še niso storili. Sovjetsko znano glasilo »Pravda« je pred sestankom Stalina z Mikolajczykom odkrito zapisalo, da bodo Poljaki morali brezpogojno sprejeti sovjetske predloge, sicer je vsako prizadevanje za sporazum zaman.

Prvi predsednik finske republike Svinhufvud, ki je umrl 25. februarja letos, je napisal zanimivo oporoko, ki jo zdaj objavljajo švedski listi. V oporoki svari Fince, naj nikar ne zaupajo kakim ameriškim obljubam glede politične pomoči Fincem. Združene države so že leta 1941 šarile s tako pomočjo, če bi Finci nehali s tedanjo uspešno ofenzivo proti Leningradu in pustili v miru murmansko železnico, po kateri je prihajala ameriška pomoč v Sovjetijo.

Zavezniki tudi po koncu vojne ne mislijo Italije več prepustiti Italijanom, temveč jo bodo imeli zasedeno, dokler ne bo italijansko ljudstvo docela vzgojeno, da bo zrelo za angleško-ameriške politične zamisli, je izjavil ameriški polkovnik Poletti, ki je bil po zasedbi imenovan za rimskega guvernerja. Poletti je izdal odlok, po katerem so sklepi italijanske vlade in ukrepi raznih uradnih italijanskih ustanov veljavni le, če jih podpiše tudi on.

50 ameriških letal je 8. julija poskusilo napasti japonsko oporišče Guam, ki je bilo pred začetkom vojne važna letalska postojanka Združenih držav v zahodnem Tihem morju. Japonsko poročilo pravi, da je obramba sestrelila 16 ameriških letal. Pri napadu, ki so ga Amerikanci izvedli na isti otok prejšnji dan, pa je bilo uničenih 8 letal.

Pot v Tokio je še zelo dolga ter bo trda in draga, pišejo ameriški listi, ko razpravljajo o zadnjih, nič kaj razveseljivih izjavah predsednika Roosevelta glede poteka vojne proti Japonski.

Lastna bomba je ubila v Budimpešti 22 ameriških pilotov, ki so se zdravili v neki bolnišnici, katero so njihovi tovariši pri naslednjem napadu bombardirali.

»Indija, kakršno vidim danes, je ena sama velika jetnišnica, v kateri kolonizirani milijoni ljudi. Angleži ste pa v njej jetničarji,« je izjavil indijski voditelj Gandhi, ko so ga Angleži po dolgih mesecih izpustili iz zaporov.

Ameriški vojni minister Stimson je dopotoval v Rim. Trdijo, da zaradi tega, da se bo na lastne oči prepričal o neizmernem razdejnanju, ki ga je angleško-ameriško letalstvo povzročilo na raznih nenadomestljivih kulturnih spomenikih v Italiji.

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga

v uredištvu »Slovenskega doma«.

Znanstvena resnica o sovjet. gospodarstvu

V času, ko Slovenci na lastni koži čutimo morda najbolj pristno obliko boljševskega gospodarstva, ki so ga uvedli rdeči razbojniki na »osvoboje- nih ozemljih«, je Peter Poljanec izdal v knjigi tudi izredno poučen znanstveni prikaz o sovjetskem gospodarstvu vojnih in nevojnih oblik.

Obravnavati sovjetsko gospodarstvo kot zgolj gospodarski sistem, je kaj težko, kajti kjer koli človek preizkusi njegovo vzdržnost ob tovrstni znanstveni analizi, ti sistem odpove. Vzrok za to je v tem, ker sovjetsko gospodarstvo — o čemer pričajo že mnoge njegove dosedanje oblike — od vojne, preko nove ekonomske politike do kolektivnega in do skrajnega teoretičnega komunističnega ideala — ni v prvi vrsti gospodarski sistem, ki naj bi ruski narodu prinesel toliko potrebnih in zaželenih gospodarskih napredkov, da bi ga dvignil na ravni ostalih evropskih narodov, temveč je to zlasti politični gospodarski sistem, ki hoče doseči bistveno druge cilje; od teh jih pripada le manjši del področju gospodarskega udejstvovanja človeka, večji pa spada v območje narodnostnih, kulturnih in moralnih vprašanj.

V skladu s tem tudi pričujoča razprava ne more mimo mnogih vprašanj, ki se odpirajo kot posledice ali kot vzroki in nagibi k posameznim dejstvom in učinkom sovjetskega gospodarstva, čeprav leže izven meja čistega gospodarskega udejstvovanja. Toda to ne moti niti znanstvenega značaja razprave niti golega opisa stvarnega stanja. Še prav nasprotno, ravno v tem, ko razprava pokaže na gospodarske elemente, ki so bistvena označba sovjetskega sistema, zaživi ta pred nami v polni in edini pravi luči. To je posebna odlika Poljančeve razprave, kajti s tem za- deva v bistvo stvari, ki se ga mnogi drugi pisarji tako radi ogibajo, ne da bi pri tem tudi le malo trpel povsem znanstveni značaj dela.

Od Buharinovega teoretičnega pro- grama za uvedbo komunističnega go- spodarstva podaja razprava zaporedno vsa razdobja, ki jih je gospodar- stvo na šestini zemeljske oble moralo prehoditi v 25 letih boljševizma, da bi končno našlo najpopolnejšo obliko. Vojni komunizem in NEP (Nova ekon- omska politika) sta se končala z ne- uspehom, ki so ga sami boljševiki mogotici ob koncu obeh dob ugotovili tako odkritosrečno, da nas to začudi tem bolj danes, ko iz bližine poznamo vrednost kakršne koli njihove izjave. Prvi kakor drugi sta se končala sko- raj v popolni zmedli, v lakotni in smrti milijonov nesrečnih kmetov ter v ne- izmeren trpljenju drugih sto mili- jonov zapostavljenega delovnega ljud- stva.

Po opisu obeh navedenih dob pisa- telj posebej poudari še oblike in poj- me, ki jih znova srečavamo tudi v po- znejših dobah sovjetskega gospodar- stva, v dobi načrtnega gospodarstva. Tudi izobražen bralec ima pri tem priložnost poučiti se o pravi vsebini poj- mov, kakor so: komunizem, sovjhoz, kol- hoz, traktor-traktorska postaja itd., ki jih sicer pogosto slišimo na ulici, pa ne vemo, kaj naj si pod njimi mislimo. Poljančeva razprava je že brez ozi- ra na znanstveno-kritični del, ki ga bo morda ta ali oni zagovornik skrajnega materializma odklanjal, vredna, da jo prebere vsak slovenski izobraženec.

15 let gospodarjenja po novih nači- lih uvidelno dovoljuje pisatelj Sovje- tom radi tega, češ da je šlo zato, da bi prišli do potrebnih podatkov, ki naj jim omogočijo smotno izvajanje go- spodarskega načrta. Šele 2. petletni načrt (1932-37) podvrže stvarni, znan- stveni kritiki. Toda naj izbere kateri koli način za raziskavanje, pozitivne- ga uspeha ni moči ugotoviti.

Kje tedaj tiči vzrok za to? Ali mor- da Sovjeti nimajo pri roki dovolj in rodovitne zemlje? Ali nimajo doma največjih zakladov vseh potrebnih su- rovin? Ali nimajo morda neizmernih virov energije in delovne sile? Odkod tedaj to, da niti v industriji, ki je v sovjetskem sistemu tako privilegirana, niti v kmetijstvu niti v denarništvu niti nikjer drugod ni bilo mogoče do- seči uspehov, ki bi dvignili življenjsko raven sovjetskega prebivalstva vsaj na ono višino, ki jo je nekdo pred svet- ovno vojno že dosegel, da ne govo- rimo o tem, da ob enakih pogojih teh uspehov ni moči primerjati z onimi, ki jih dosegla gospodarstva po evrop- skih vzorcih?

Ce je v razpravi prikazan delni na- predek industrije v sovjetski državi, je prav, da je tudi pojasnjeno, odkod in s kakšnimi žrtvami ter odpovedmi kmetijskega prebivalstva je bil tak na- zadovoljujoči in negospodarski napre- dek dosežen. Nedvomno je dokazano, da je življenjska raven sovjetskega prebivalstva — in samo to je merilo za presojanje gospodarskih uspehov — v sovjetskem sistemu padla pod višino, ki jo dosega v vsakem drugem go- spodarskem sistemu kulturnih narodov. Ostaneta tedaj le dve možnosti: ali je sistem sam vzrok, da ne morejo biti doseženi uspehi, ki bi odgovorjali zdravim gospodarskim načelom o smotnosti, ali pa je sovjetski sistem že pred davnimi leti nalašč prišel pri- pravljati sedanje svetovno klanje z izigravanjem vojne industrije ter z ustvarjanjem brezvoljnih proletarskih množic.

Najjasnejši dokaz, da je glavna krivda za neuspeh v sistemu, je prav dejstvo, da se takoj pokažejo večji uspehi, čim bolj Sovjeti v posameznih razvojnih razdobjih odstopajo od do- sedanjega izvajanja svojega načrta. Število glav živine pri priči pada sko- raj na nič, brž ko živino proglašajo za skupno last; ko pa sistem ta svoj ukrep umakne in dovoli delno zaseb-

Dokumentj o poskusu Osvobodilne fronteza uvedbo sovjetskega gospodarstva pri nas. Prva stopnja tega gospodarstva je brezobzirno uničevanje vsega, kar je ustvaril stari, boljši red: domov, gospodarskih ustanov, javnih poslopij, občinskih naprav in prometnih sredstev, ki služijo ljudstvu, ter njegovim potrebam. Vse zaradi tega, da se iz gospodarske samostojnosti ter človeško in narodno zavednega Slovence naredi brezimen, razčapan, herakski proletarec, ki bi mu sužnjevanje v rdečem kolhozu ali fabriki pomenilo edino rešitev. Majhen dokaz o tem načrtnem uvajanju rdečega gospodarstva pri nas so slike o razdejavanju, ki ga je Osvobodilna fronta povzročila letos spomladi po vaseh okoli Ribnice na Dolenjskem (Dane, Jurjevica) in v Ribnici sami. Isto sliko nudijo danes vsi predeli naše domovine. Uničiti je treba vse, žele, dru- štvne domove, župnišča, večje domačije, skratka vse, kar spominja na našo lepšo in boljko preteklost in na to, da smo Slovenci evropski narod. Vse to doživlja danes na lastne oči in na lastni koži tudi Gorenjska. In temu blaznemu ter načrtnemu uničevanju našega narodnega premoženja pravi Osvobodilna fronta »boj proti okupatorju« in »osvobojeenje. Kdor pa hoče svoj dom, nle drugega, braniti pred uničenjem, ta je za OF »izdajalec«. Toda danes vsi vemo, da je naša bodočnost odvisna samo od tega, če bomo čim prej vsi postali taki »izdajalci«, to je, branilci svojega doma in domovine, domobrance.

Uspešen boj proti rdečim tolovajem na Gorenjskem

Iz Čerkelj na Gorenjskem poročajo: Naša udarna četa nima za seboj bog- ve kako dolge preteklosti, a vendar se lahko ponosa z lepimi uspehi v tej kratki dobi, odkar je bila v našem kra- ju ustanovljena varnostna posadka. Po- vod za ta njen odločen nastop so dali komunisti sami. Bilo je takole:

Prejšnji torek zvečer so tolovaji ugrabili ženo in sestro nekega našega domobrance. Seveda se je domobranci udarna četa takoj drugi dan odpravila za njimi, čeprav je deževalo in čeprav večina izmed njih ponoči ni spala, ker je bila v zasedi. Odšli so dobre volje proti Šmartnem in Viševci. Po poti se je poznala še precej sveža sled, ki so prejšnji večer tolovaji gnali tudi pokra- deno živino.

Okoli polnočnega se je domobranci že približali Viševci. Upali so, da bodo tu našli tolovaje. Previdno so se pri- pravili na to »srečanje«. Medtem je eden domobrancev že opazil tolovaje, ki je stal na straži. Ker pa ni zahteval ve- del, ali ga oni stražar vidi ali ne, ga je rajši mirno vzel na muho. To je bil kajpak vzrok, da so jo »štáboveci« mudil se je namreč tu štab kurirske in terenske čete za Gorenjsko, kar smo kmalu ugotovili — jedrno popihali čez drn in strn. Da bi pa laže tekli, so pustili tam tudi svoje čevlje, obleko, svoja »krasna« pokrivala s »slavnost- peterokrako zvezdo, da druge njihove opreme sploh ne omenimo. Vse to je padlo v roke domobrancem in iz tega plena ni bilo težko sklepati, da so se tu potikale »višje živine«.

Domobranci, ki se je udeležil tega nastopa, je pripovedoval: »Ko sem v di- ru pritekel tja, sem najprej zagledal pred seboj lepo osedlanega konja, malo naprej pa skledico z južno, s katero se je pravkar hotel okrepčati bataljonski komandant Grošelj iz Podgorja. Zraven pripravljene južine je v strahu pred do- mobrancev pustil tudi svojo »maršalsko« sabljo, ki jo je bil najbrž dobil od ka- kega bivšega jugoslovanskega častnika.

Nekoliko vstran je bil potem pisalni stroj, iz katerega je kukala še ne do kraja napisana »odredba o likvidaciji tistih terenov«, ki so premalo agilni. Vsa ta štabna pisarna je bila pod ne- kim kozolcem, na katerem je — da ne pozabim povedati še to — vihrala tudi z rdečo peterokrako zvezdo popackana komunistična zastava.

Ko so prišli domobranci v vas, se jim je nudil zares lep prizor: po tleh so ležali natrpani nahrbtniki, vojaške jopice, kape, torbice, puške, strelivo, pa- sovi, skledice itd. V neki hiši so dobili še tri pisalne stroje, tako da so vsa skupaj zaplenili štiri. Zraven teh stro- jev je bilo v hiši kup listin in propa- gandnega materiala, svinčniki, radirke, pisemski ovitki, pisemski papir, dnevni pečetnik in nekaj drugih stvari. Več listin je bilo tudi po aktivkah, za ka- tere se je dalo celo ugotoviti, če- gave so. V neki drugi hiši, kjer je bil sedež štaba, je bilo pripravljenih vse polno krožnikov. Očitno so tudi tu domobranci s svojim nenadnim prihodom pripravili »štábovec ob dišeče ko- silo: kašo z gobami in črno kavo.

V vasi so domobranci rešili tudi ne- ko dekle, ki so jo bili oernili domači terenci in jo je potem komunistična »oblast« obsodila na smrt. K sreči se je to zgodilo šele malo pred prihodom do- mobrancev, zakaj drugače bi to dekle prav gotovo doletela enaka usoda, ka- kor je doletela že nekateri drugi, ki so jih bili tudi po Gorenjskem vzeli »na piko« terenci in jih poglani v smrt bo- diši sami, ali pa jim dali vsaj »pripo- ročilo« za »trinajsti bataljon«. Terenci iz Zaloga naj vedo, da tudi to ne bo pozabljeno in da bodo tudi za to dajali odgovor, čeprav je njihova žrtve ostala — po srečnem naključju — pri življe- nju. Naj se spokorijo, dokler je čas.

Najbolj pa vas bo vsekar zanima- lo, da se je tik pred prihodom do- mobrancev v to gorenjsko vasico mudil tam tudi »velesposlovan« gospod iz ple- num in izvršnega odbora OF Tone

Fajfar, po domače Peterčev iz Spodnje- ga Brnika. Bili je moralo res lepo gle- dati, kako jo je ta »slavna gospoda« go- loglava pobrisala pred domobranci v grmovje in bežala, kolikor so jo nesle- pete. Tone Fajfar je najbrž že kar med potjo sklenil, da mora zaradi tega po- raza slediti čimprej nov sodni »proces«, s kakršnim se je bil tudi že prej na Dolenjskem tako zelo proslavil, da za- trdno ne bo kar tako pozabljen...

Vseh štábovec je bilo tam 57. Osta- lo tolovajsko moštvo pa je najbrž raz- kropljeno po cerkljanskih in komend- skih gozdovih, kjer zdaj v strahu prič- kuje, kdaj ga bodo kje zgrabili in raz- bili »ti prokleti domobranci«.

Domobranci plen v Viševci je bil res lep: naložili so poln voz s samimi dragocenimi stvarmi. Polnih nahrbtni- kov je bilo 36, en radijski aparat, dva daljnogleda, en fotografski aparat, ne- kaj pušk, mnogo streliva, moke, masti, olja, margarine, fižola in drugega. Trije komunisti so padli v boju, nekaj pa je bilo ranjenih.

Dekle, ki so jo domobranci rešili, je povedala, da so njeni sodniki poskakali kar čez okna, ko so se vasi približali domobranci in je padel prvi strel. To je res lep dokaz njihove borbenosti in po- guma!

Ko so se domobranci po tem svojem nastopu vračali spet v Celje, so neke- rteri prikriži simpatizerji in simpatizir- ke kar s solznimi očmi gledali plen, ki so ga bili domobranci zasegli njihovim ljubljencem iz hoste. Upamo, da bo- mo tudi te solzne oči kmalu obrisali po zanesljivem in dobro preskušenem re- ceptu...

Boj se torej nadaljuje, povsod in ob vsakem času in vedno z večjo neizpros- nostjo!

V okolici Hotavelj, prijazne vasiče v Poljanski dolini, ljudje še vedno tu in tam najdejo truplo kakega komunistične- ga tolovaja, ki je padel pri zadnjem ve- likem napadu na domobranci posadko v Hotavljah. Kljub temu da so imeli ko- munisti dvajsetkratno ali pa še večjo premoč, so jih pogumni fantje odbili in pričakali pomoč, potem pa celo prešli v izpad ter pregnali komuniste iz okolice. Ker je bila postojanka skoraj razrušena, so se hotaveljski fantje začasno preselili v Gorenjo vas. Gorenjski domobranci, ki so na hotaveljskem zgledu videli, kaj zmole majhna pogumna skupina, bodo odslej še z večjo smelostjo udarili na celo tolovajsko brigado, če bo treba.

Varnostne straže iz Kranja hodijo na daljše ogledne pohode V zadnjem tednu so prišli prav do gorske vasi Gozd pod Storičem. V vasi se je držala večja sku- pina komunistov. Domobranci so jih dol- go obstreljevali, ko pa so videli, da na ta način komunistov ne bodo »pravili iz vasi, so navalili z ročnimi granatami na komuniste, ki so se prestrašili drzne- ga naskoka in jo kar moči hitro odkurili v hosto. Obležalo je 20 tolovajev. Domo- branci so bili silno zadovoljni z uspehom in so rekli med seboj: »Odslej bo- mo preganjali tolovaje samo še z nasko- kom. Juriš se najbolj obnese!«

Razen redkih izjem je gorenjsko ljud- stvo spoznalo, da prinašajo »gošarje« sa- mo nesrečo. V celih vrstih vasi so že po- kazali svoja zločinska nagnjenja s tem, da so požgali žele in prosvetne domove, ki so bili ljudje nanje tolikanj ponosni. Tudi župnišče so uničili že celo vrsto. — Zadnjič so bile Rateče na vrsti; komuni- sti so Rateče osvobodili župnišča, žele in prosvetnega doma. Ljudje so bili silno ogorčeni in so se upali tudi javno zgra- žati nad brezvestnimi komunističnimi

požigalci. Isti posel so hoteli opraviti komunisti tudi v Predosljah pri Kranju, a tamošnji prosvetni dom je bil tako zgrajen, da ni hotel goreti. Poslej ga ko- munisti tudi ne bodo zažgali, ker so Predoslje prišli čuvat domobranci.

Kakor povsod, tako so tudi na Go- renjskem terenci nekakšne tipalke ko- munistične pošasti. Če pa te tipalke po- strizeš, se komunistična zver kar ne znajde in postane veliko manj nevarna. Zato posvečajo tudi gor, varnostne stra- že veliko skrb terenskim organizacijam. Prav zadnji čas so pospravili terenske odbore na Kokrici, v Senčurju in v Na- klem.

Tudi drugod po Gorenjskem se protikomunistični misel vedno bolj širi in varnostne posadke rastejo vsak dan bolj. Tako je posadka v Gorenji vasi, ki je v začetku bila majhna, na- rasla na 150 mož, ki so dobro izveže- bani in vneti ter odločni protikomu- nistični borci. Na svojih stalnih poho- dih preganja komuniste in jim ne da miru. Ti pohodi niso skoraj nikdar brez uspeha, vedno pade domobran- cem kaj v roke. Tako je posadka uje- la v Sovodnju komunističnega sekre- tarja Gantar Alojza, s tolovajskim imenom »Gašper«. Ko je prišel domov kosit, je našel na njej patrolo petih domobrancev in ga kot doberga znan- ca povabila s seboj. »Gašper« je bil velik strah v škofjeloškem okraju in se je ves okraj oddahnil, ko se je znebil takega nasilnika.

Drugič se je domobrancem iz Go- renje vasi ponudila prilika, da so do- bili v roke dve kurirki. Patrola je na pohodu ustavila dve ženski. Ena je začela bežati in ker na klice stoji ni obstala, je morala obstati pod krogljo. Druga je raje počakala in in so jo do- mobranci pripeljali na postojanko, kjer je domobrancem izročila zanimi- vo pošto.

Tudi v komunistično »kospirativ- nost« pod zemljo so gorenjske varnost- ne straže prodrlle. Spomladi so komu- nisti izropali trgovca Mejača iz Ko- mende. Sled je peljala v bližnji gozd, kjer je bil dobro skrit bunker. Na njem je rastele borovec, toda skrbnim očem zasledovalcev ni nič ušlo. Bun- ker so odkrili, poleg tega pa še se- dem drugih, ki so jih izdali tudi bo- roveci, ki so rastle na vsakem bunker- ju. Bunkerji so bili med seboj pove- zani z rovi. V skladišču so dobili še vse blago, ki so ga bili komunisti spomladi odpeljali trgovcu Mejaču, več komunistov in komunistk.

Dober plen je bil tudi v Zireh. Vas so obkolili in po kratkem boju je ob- ležalo osem komunistov, trideset pa jih je bilo zajetih. Med padlimi je bil tudi »proletarec« Lustig, žirovski tr- govec. On je bil glavni terencec in je odgovoren za vse umore in poizge.

Domobranci so imeli v zadnjih po- hodih velike uspehe. Ujeli so čez 200 tolovajev jih mnogo pobili in uničili mnogo bunkerjev, kjer so imeli zato- čišče terenci, krvniki in strahovalci vse Gorenjske.

Tudi na Gorenjskem gre razvoj isto pot naprej, kakor je šel pri nas. Tako ljudje počasi le uvidevajo, kako je z »izdajalci« kar so komunisti ved- no očitali »beli gardi«. Med padlimi je bil tudi »proletarec« Lustig, žirovski tr- govec. On je bil glavni terencec in je odgovoren za vse umore in poizge.

Tako si stvar zamišljajo oni!

Sodba Komunistične partije o vlogi in usodi Osvobodilne fronte, o revoluciji in o koncu vojne

Pravemu komunistu, t. j. partijcu, je debata - razprava - vse. Komunist naravnost hrepeni po debati, zato jo išče na vsak korak in ob vsaki priložnosti. Nekateri partijci so v razgovoru zelo odurni in nasilni. Tip oblastnega in nasilnega debaterja je Kidrič.

Politično izživljanje komunistov v debatah izvira iz njihove politične vzgoje. Komunistom jih vzgaja v duhu dialektičnega materializma in vsak partijec je nekako primoran to privzgojeno dialektiko tudi praktično spreminjati v življenje.

Večina partijcev misli, da je njihova naloga vedno in povsod razpravljati o komunističnih naukih. Čeprav je že komunistična pisana agitacija zvitno dodelana je vendar njeno poglavitno težnjo v živju, govorniki besedi. Od tod izvira torej silna želja po debatah.

Star partijec razpravlja o političnih vprašanjih z vsakim človekom, naj bo njegov pristaja ali nasprotnik, samo da ga posluša. Res je, da kažejo komunisti v debatah precej spretnosti, ne pa temeljitosti. To je posledica njihove politične šole.

Partija vsakega člana izšola tako, da si pridobi obsežno polit. besedje, nekoliko zgodovinskega znanja in seveda Marksovo in Leninovo teorijo o socializmu in boljševizmu. Toda vse to znanje je tako površno, neznanstveno, enostransko, da ne vzdrži stvarne presoje. Čeprav je politična šola vsakega partijca dolgotrajna - poprej je trajala dve leti, pa tudi štiri - vendar ima dve temeljni napaki. Manjka ji prave strokovnosti in svobode v presoji, to pa zaradi tega, ker je komunistična vzgoja po eni strani diktatorska, po drugi strani pa usmerjena v to, da sme učenec samo poslušati in kinati.

Kakšen nesmisel je, da predava po trojkah slovenskemu izobražencu ves komunističen nauk n. pr. mehanik, tapetnik, kovinar, mizar itd. Na ugovore glede tega odgovarjajo komunisti, da njihove nauke razlaga lahko vsakdo ne glede na poklic, samo da obvlada slov. A kako naj idejno razloži tapetnik komunistične nauke vseučiliškemu profesorju? In to se je res prišlo! Jasnje je, da se vsakdo slej ko prej nauči ta ali oni predmet, toda razmerje med učenjem in tapetnikom in »poslušajočim« vseh učiliških profesorjev bo še vedno tako, kakor je približno med praktičnim mehanikom in inženirjem, med zoboteknikom in zobozdravnikom, med padarjem in kirurgom.

Poleg tega pa zaradi bistva komunizma mora »poslušajoči« profesor sprejeti za resnico vse, kar mu »učenci« tapetnik razložijo. Ali more še kdo verjeti, da sme »poslušajoči« izobraženec priti po razmislijanju do kakšnega drugega sklepa glede komunističnih naukov kakor do takega, ki mu ga je postavil »učenci« tapetnik? Lahko pride, toda vedno se zgodi, da tak izobraženec umrje zaradi neuspele operacije.

To dejstvo daje ljubljanski »izobraženec« blazirani družbi strašno žalostno spričevalo, kajti prav ta družba je iz vrst povsem neizobraženih partijcev sprejemala brez pridržkov vse komunistični evangelij, vsa navodila, vso politično modrost, vse ukaze, laži, čenče, in to od prvega dne OF pa do danes.

Ugleden ljubljanski sodnik je pripovedoval, da ni na svetu toliko pravišne ničle, kakor je J. Rus, eden vodilnih komunistov v OF. In kljub temu je mnoge tovariše, današnje pristaje OF, osupnil s komunističnimi frazami, ki naj bi pričale, da je mož temeljito podkovan v sociologiji. V resnici pa se je med stvarno, znanstveno razpravo pokazalo, da zija iz njegove glave strašna praznina.

In tako je z vsemi komunističnimi učitelji. Pa ne samo da jim manjka temeljitosti, ampak je še nekaj drugega pri njih. Oni so paranoiki, to je delni norci. Ne sicer po tem, da bi kazali ista bolezenska znamenja, kakor jih kaže paranoik, ampak po vsem načinu mišljenja so paranoiki. Njihova logika je jasna, tudi sklepi so pravilni, zato imajo njihove trditve videz resničnosti in stvarnosti. Toda vse skupaj sloni na napaknem, previdelem temelju, kakor je to pri paranoikih. Njihovo mišljenje nima nobene podstatnosti, nobene prave osnove, zato so njihovi politični nauki po svojih učinkih prava blaznost.

Kdor ne verjame, naj se spusti v zaupen pogovor s partijcem, pa se bo takoj sam prepričal o resničnosti te trditve, ki je nič ne dokazuje temeljitve kakor razgovor, ki ga navajamo v naslednjem.

Pisec tega članka je pred časom imel priložnost slišati sodbo starega partijca M. K. o tem, kako komunisti gledajo na današnji položaj in na konec vojne. Vse, kar je ta partijec povedal v obliki vprašanj in odgovorov, priobčujemo povsem nespremenjeno, da se bodo bralci laže sami prepričali, kako si komunisti, izhajajo iz docela zgrešenih osnov, zamišljajo to in ono.

»Jaz sem star partijec...«

»Gospod K., veste, da sem razočaran, da ste komunist. Nikdar bi si tega ne mislil.«

»Gospod svetnik, jaz sem že star partijec.«

»Ali bi mi hoteli povedati, od kdaj in kako ste to postali?«

»Ko sva se midva spoznala (1938), sem bil že zastopnik našega okrajja. Postal sem tako, da me je profesor V. K. izključil iz šole, ker smo nare-

dili neko oslarijo. Profesor nas je nagajal, da smo vsi komunisti. Nato sem postal pozoren na komunizem. Neki znanec me je potem uvedel v partijo.«

»Ali vedo starši, da ste partijec?«

»Ne.«

»Zakaj jim pa tega ne poveste? Moj Bog, čigavo bo pa imetje, ko ste vendar edini sin? Ali se vam ne smilijo starši, ki so stradali za vas?«

»Starši tega ne razumejo, ker so prestari, zato jim tega ne povem. Jaz sem pa idealist. Mi se borimo za splošni človeški napredek.«

»To, kar sedaj počenjate, vendar ni napredek.«

»To ne, ampak iz tega bo nastal nek napredek. Saj je bila tudi francoska revolucija krvava, nekaj je pa le prinesla človeštvu.«

»Francoska revolucija je dokaz, da v revoluciji izbruhne na dan iz človeške narave žival, ki uničuje vse vrednote.«

»Res je, da pride do izrodov, toda v razvoju zgodovine nastane le nekaj dobrega. Imetje pa ni važno, čigavo bo.«

Inteligenca bo suženj proletariata

»Zakaj se navdušujete za komunizem, če pa pravi Kardelj, da inteligenca ne sme biti voditelj naroda.«

»To je res, inteligenca ne bo imela nobene besede, o tem si ne smemo delati nobenih utvar. Sicer pa tudi v kapitalističnem sistemu ni imela besede. Prej je bila suženj kapitalistov, zdaj bo pa proletariata.«

»Zakaj pa ne daste potem vodstva v roke delavstva? Mar so Kidrič, Kardelj in Baehler in vi delavci?«

»Niso, toda partija mora skrbeti, da bo v vodstvu »vladajoča klasa«, ki mora skrbeti, da ostane pravi komunistični nauk čist, nepokvarjen. Saj so v dveh vaših bivših starih strankah klike, torej mora v naši bit tudi.«

»Kako pa postane človek član partije?«

»Na dva načina: iz mladinske organizacije SKOJ-a ali pa iz partijske šole. Novince organiziramo v celice, ki štejejo dva do štiri člane. Tja pride vsak teden predavatelj iz rajonskega odbora. Pred vojno smo delali skušajo tudi po dveh letih. Danes gre to bolj hitro, zato nimamo novih partijcev za zanesljivost. Starih partijcev nas je bilo 1941 nekaj manj kot tri sto, danes šteje partija nekaj več članov. Imamo dve partiji: javno in skrivno. Skrivna mora mirovati. Kadar je onemogočeno delovanje javne partije, začne delovati skrivna.«

Razlike med KPS in OF ni

»Kakšna je razlika med partijo in OF?«

»Bistvene razlike v organizaciji ni. OF ima več vmesnih členov v liniji kot partija. Na čelu stoji Centralni komitet komunistične partije Slovenije, ki je povezan v CKKP Jugoslavije. Ta ima več linij. Nižji odbor od CK je okrožni komitet, potem pride rajonski komitet, vmes pa še terenski, če pa ni dovolj ljudi na razpolago, je celica zvezana kar z rajonskim odborom. Potem je linija za propagando in vzgojo ter linija obveščevalne službe. Ta linija mora izvajati likvidacije. Kdor se javi za SOS, mora izpolniti vsako zapoved, sicer je ustreljen, medtem ko navaden partijec ni ustreljen, če se ne pokori sklepom stranke. Pač pa ga izključijo in se imenuje »nediscipliniran«. Tak član je ustreljen, če izda druge.«

OF je organizirana podobno, samo da ima več odborov. Na čelu stoji plenum OF, ki ima več odborov. Njemu je podrejen odbor za ljubljansko pokrajino, ki ga vodi: dr. Schmidt, dr. Cene Kranjc in inž. Avčin, nato pa pride okrožni odbor OF, potem rajonski, kvartni, terenski, ulični in hišni. Toda partija zahteva, da so člani okrožnega odbora OF sami partijci, rajonskega nad polovico, kvartnega vsaj en član partije, za nižje odbore pa ni važno, kako so sestavljeni. Tako imamo vso OF v oblasti. Mi partijci nimamo toliko ljudi, da bi imeli v vsakem odboru večino, zato zadostuje, da imamo okrožne in rajonske odbore v svojih rokah.«

Zakaj je OF potrebna komunistom?

»Čemu pa potem organizirate ofarske odbore, če nimajo ofarji nobene besede?«

»Vazne besede ne smejo imeti; potrebujemo jih, da pridobivajo člane.«

»Zakaj pa nimate enotne organizacije?«

»Ne moremo. Za komunizem ljudstvo še ni zrelo, partije pa ne smemo zrtvovati. Partija vodi revolucionarni boj in vzgaja idealiste.«

»Zakaj pa niste šli v hribe, če ste tak idealisti?«

»Jaz sem bil leta 1941 proti oboroženemu odporu, zato sem bil izključen, delujem pa drugje.«

»Kdo pa je šilil ljudi v hribe? Mar ni bilo to zgrešeno?«

»Oborožene edinice je zahteval Centralni komitet partije. K temu sta nas prisilila dva važna razloga. Prvič, partija se ne bi mogla nikoli več polastiti orožja, če bi bila zasedla priložnost ob razpadu Jugoslavije; drugič, reakcija bi se bila čisto gotovo pozneje organizirala in nam preprečila vsak razmah. Glavno je bilo pa to, da bo vojna prav kmalu končana.«

»Torej ste se zmotili?«

»V politiki se človek večkrat zmoti.«

Smisel in namen umorov

»Kako morete kaj takega misliti po tolikih umorih in zločinih?«

»Gospod svetnik, s tako sodbo delate partiji krivico. Vi sodite po časopisnih poročilih. Zaupati vam moram, da so partijci izvedli malo umorov. Umore so delali najuglednejši člani OF iz Ljubljane. Vsaka ugledna ljubljanska ofarska družina ima vsaj po enega likvidatorja. N. pr. vse »belegardiste«, ki so bili zaprti v Kočevju, je postrelil Marko Vrhunc iz Ljubljane. Sicer pa je vse umore odobril plenum OF.«

»Vi se šalite!«

»Zagotavljam vam, da je to resnica. Res je, da je partija dala zapoved za likvidacijo, toda zakaj je bil Vrhunc tako neumen, da se je sam šilil zraven. Partija je imela velike sitnosti z ljubljanskimi bogataškimi sinovi. Zaradi prevelike maščevalnosti in krvočnosti smo jih morali nekaj celo sami likvidirati. Mnogo primerov mi je osebo znanih. Imen vam ne morem in ne smem povedati.«

»Ali se vam zdi taktika ubijanja pravilna?«

»Če hočem biti odkritosrčen, moram reči, da je bilo ubijanje zgrešeno. Sam kot človek sem bil proti ubijanju, kot partijec pa to odobravam in razumem. Mi streljamo takrat, kadar ima streljanje smisel. Danes ima smisel streljati ljudi samo na Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem.«

»Zakaj?«

»Zato, ker s streljanjem oviramo razvoj »bele garde«. Če danes ustravimo na Gorenjskem ali Primorskem enega veljaka v vasi, zavremo razvoj »bele garde« najmanj za tri mesece. To ima smisel. V Ljubljanski pokrajini pa razvoja ne moremo več zatreti. Zaradi tega smo začeli streljati ljudi že leta 1941, ker smo slutili, da se bo reakcija uprla z orožjem. Če ne bi bili začeli streljati ljudi, bi se bila »bela garda« osnovala že v začetku l. 1942, tako se je pa šele na koncu 1942.«

»Meni se pa zdi, da ste šele s streljanjem povzročili obojestrni odpor proti sebi, saj so ljudje prišli za orožje, ko ste jih že toliko pobili.«

»Tudi če jih ne bi bili pobili, bi se bila slej ko prej reakcija uprla. Mi delamo vendar revolucijo in revoluciji se ljudje upirajo, zato smo jim morali vliti strah v kosti, drugače se ne boje in ne ubogajo. Ga ni tako umazanega sredstva, katerega partija ne bi uporabila za doseg svojega cilja. Zapišite si to dobro, gospod svetnik. Diktatura proletariata je boj brez prizanašanja! Ob tej priliki vam ne morem razlagati naše politične strategije in taktike. Če pa želite, vam poskrbim pisмено literaturo.«

»Prosim!«

»Sicer pa ne gledam tako tragično na streljanje (žalostno!). Ne verjamem, da bi nas kdo po vojni klical na odgovor zaradi umorov.«

»Jaz pa mislim, da bo prišel čas, ko bo treba dati odgovor za vsak umor. Kako pa vi partijci sodite o koncu?«

O »veliki« politiki

Mislím(?), da homo zmaga ali na enak način.«

»Kako to? Ali vam bodo boljševiki prišli na pomoč?«

»Kaj se nadejate, da vam bodo Angleži izročili oblast, če bi prišli semkaj?«

»Tega ne mislim, toda Angleži bodo morali izročiti oblast nam, ker drugega ne bo tukaj.«

»Kako to mislite?«

»Saj ne bo nobene opozicije proti nam, ker bomo voditelji opozicije že prej pobili, drugi si pa tudi ne bodo upali proti nam nastopiti. Mi bomo vzpostavili tukaj dejansko stanje, potem pa naj pride kar hoče.«

»Ali mislite, da se bodo ljudje res dali klati kakor ovčice? Saj imajo izkušnje.«

Ofarji bodo žrtev usode

»Kako pa naj vlada partija, če bi zmagała, ko pa ima poleg sebe še OF?«

»Mi gremo potem naprej do revolucije, za OF pa bi to bil konec.«

»To se pravi, da bi nastal spor.«

»Tiste ljudi, ki bi nas v boju ovirali, bi morali odstraniti. Mi ne bi nikdar mirovali. Sicer pa je že tako poskrbljeno, da ne more partije noben dogodek presenetiti.«

»Kaj boste pa storili, če ne zmagate?«

»To se ne bo zgodilo.«

»Pa vendar, če...«

»Ce nam vse spodleti, se bo javna partija umaknila v Sovjetijo in začela bo delovati skrivna.«

»Kaj pa bo z OF?«

»Ne vem. Kaj mi mar! Ofarji bodo žrtev usode. Tu se ne da pomagati, v politiki vedno nekdo plača.«

»Vaše politične morale ne razumem. Torej jih boste zrtvovali. Ne razumem potem, zakaj gredo ofarji v hribe?«

»Tega tudi jaz ne razumem, zakaj gre kdo v hribe, pa ni komunist. Mi komunisti imamo jasen cilj. Kakšnega imajo ofarji, ne vem. Bodo pač žrtev razmer in časa.«

»Strašno!«

»Osebo se vam zdi strašno, dejansko pa ni. Napredek (?) zahteva vedno žrtve.«

»Zakaj se pa ne žrtvujete? Zakaj se ne greste boriti?«

»Sem vam že rekel, da imam drugo nalogo. Kadar bo nevarno, bom že odšel.«

Sleprija z angleško pomočjo

»Jaz pa vedno slišim, da vam Angleži mečejo s padali vsega, kar potrebujete.«

»To je vse izmišljeno. Angleži so nam vrgli nekaj malenkosti, in še to vse razbito. Jasnje, da moramo ljudem pripovedovati, koliko nam Angleži pošljejo, drugače bi mnogi že obupali. Politika je politika!«

»V vojnem času je vsakdo v nevarnosti, vendar se mi zdi, da je vaše življenje po vaši lastni neumnosti v nevarnosti. Tako življenje je več ko pasje.«

»Vi, gospod svetnik, tega ne razumete. Iz vsega tega bo nastal tudi splošno korist (?) za vse človeštvo. Danes se nam zdi, da gre vse to počasi, če pa to zgodovinsko gledamo, vidimo, da je človeštvo po vsaki revoluciji storilo velik okorak naprej.«

»Taka sodba je zmotna. Zgodovina ravno dokazuje, da je človek velike reči ustvaril samo v miru. Revolucija pa pahne vsak narod v veliko pomanjkanje. Narod, ki je preživel revolucijo, osiroti moralno in socialno.«

»Mlad človek mora biti idealist!« in mora verovati v »zmagoe«, naj zmaga ali ne. Revolucija zahteva doslednosti, nedolžne žrtve.

Tu je zdaj konec razgovora s partijcem. Njegova izjavjanja nam jasno in nedvoumno, zlasti pa odkritosrčno kažejo, kako si razvoj OF, sedanje vojne, revolucije in splošne politike zamišlja Komunistična partija. Sklepanje tega partijca - kakor vseh njegovih tovarišev - je dosledno.

O komunistični solati

Višnja gora, 1. avgusta.

»Nemogoče! Tako zelo je napredovala OF? Bržkone nova vrsta solate, ki jo je vzgojil kak slovenski Mičurinček. Najbrž se da jesti brez olja ali celo jesiha,« bo vzklil kakšen že bolj redkih rdečkastih ideologov, ki iz dneva v dan loščijo svoje hlače po ljubljanskih kavarnah, zraven pa vlečejo na usesa »zaupne« novice od agencije EBP.

Komunistična solata je posebna sorta, ki pa ne zaleže niti toliko ko navadna trnovska berivka. Je to namreč podvrsta, ki bi jo lahko imenovali papirnato.

Kdar lete visoko nad oblaki zavezniška strahovalna letala, razsipajo terenci hitro po gozdovih listke in lističe, češ da jih mečejo Angleži. Seveda more verjeti tem bedastim lažem kvečjemu Ljubljancem z otročjo pametjo. Vsi drugi, celo otroci vedo, da so komunisti prav tedaj, ko se čuje brnenje kakega angleškega leta, najbolj aktivni. Ko neumni letajo po hostah in košeninah in razmetavajo svojo jalovo propagando, ki so ji vzdeli domobranci posrečeno ime »solata«.

Komunisti se zavedajo, kako brezuspešna in neprebavljiva je ta solata sprico pomanjkanja olja. Hribovci pa, kakor imenujejo ušvi »osvoboditelji« naše deželne, tudi niso tako slepi, da bi verjeli puhlim in ohlapnim krilatcam, s katerimi hočejo prevarati poštene ljudi. Laž ima kratke noge.

Kako bo urejena preskrba z mlekom

Pokrajinski preskrbovalni zavod je k naredbi Visokega komisarja o oskrbovanju z mlekom za prehrano izdal tele izvršilne predpise:

K členu 1.: Celotna proizvodnja mleka v Ljubljanski pokrajini je pod zaporu na razpolago pokrajinskemu prehranjevalnemu zavodu v Ljubljani.

K členu 2.: Lastniki krav smejo obdržati:

a) za vsakega družinskega člana in za vsako v mlekarstvu proizvajalnem obratu stalno zaposleno in v proizvajalnem obratu bivajočo in hranjeno osebo po pol litra mleka dnevno.

Družinski člani, ki ne stanujejo in se ne hranijo v proizvajalnem obratu, ter lastniki krav, ki niso fizične osebe, nimajo pravice do mleka po prednjem določilu;

b) za vsako pri občini prijavljeno tele za zakol največ 200 litrov (25 dnevno sesanje), za vsako tele za rejo pa največ 500 litrov (9 tedensko sesanje).

K členu 3.: Nihče ne sme oddajati mleka in mlečnih izdelkov osebam, ki za prejemanje mleka nimajo dovoljenja od Prejemalec; tudi ne brezplačno ali od količine, določene v členu 2.

Prenašanje mleka in mlečnih izdelkov iz kraja v kraj je prepovedano.

K členu 4.: Mleko je treba oddajati tako kot se namolze, sveže, precejeno in shlajeno, od maja do septembra ločeno večerno in jutranje. Vsebovati mora najmanj 8,3 odst. celokupne suhe mlečne brezmaščobne snovi in 2,8 odst. maščobe. Nižji odstotek suhih snovi in maščobe upraviči samo mlečna kontrola, ki jo na prošnjo lastnika izvede Higijenski zavod.

K členu 5.: Proizvajalec mleka mora jo ne glede na stanje družine oddati v mlekarstvu letu najmanj: pri eni kravi 250 litrov pri dveh kravah 900 litrov, pri treh kravah 1500 litrov, za vsako nadaljnjo kravo pa po 1200 litrov več.

Mlekarstvo leto traja od 1. marca do zadnjega februarja.

Lastniki, ki imajo samo eno kravo, so upravičeni prenehati z redno oddajo mleka v mlekarstvo letu največ za 24 tednov, lastniki dveh krav največ za

brezobzirno in fanatično ter v marsikaterem oziru zaradi svojih razodetih dragocen. Ima pa k sreči eno samo, bistveno in usodno napako: izhaja iz napačne osnove. Zaradi »partijske linije« ne mara videti resnice. Za edino resnico jemlje komunistično dogmo in noče, ali ne more vedeti še za druge resnice, ki bodo komunizmu njegove načrte zavrele.

Ena izmed teh resnic je, da imata Komunistična partija in njena OF danes opraviti z neomajnim odporom vsega slovenskega naroda, ki se ne mara dati boljševizirati in čigar življenjski ter politični cilji so v popolnem nasprotju s cilji komunizma. Naš narod kaže ta odpor z orožjem in se zaradi njega bori vsaj tako zagrebeno, kakor se bori Komunistična partija za svoje cilje. Zmaga pa pri vsakem narodu tisti, ki ima za sabo več zdravih, prepričanih in požrtvovalnih sil.

Slovenci v tem boju proti komunizmu danes nismo sami. Vsa Evropa se hote ali ne hote združuje v njem, kolikor posamezni bolj in bolj na lastni koži okušajo grenke sadove rdečega »novega sveta«, ki ga hoče ustvariti komunizem na ruševinah vsega starega, vsega svetega, vsega človeškega. Največja in vodilna sila Evrope, Nemčija, ki je odločena rajši žrtvovati vse, kakor pa pustiti, da bi Zahod postal plen azijske boljševiške poplave, pa daje poročilo, da bo ta evropski in s tem naš boj proti komunizmu uspešen - navzlic vsem rdečim preokrom, dialektikom in logikom, kakor je tisti, čigar izvajanja smo navedli v tem sestavku.

16 tednov in lastniki treh krav največ za osem tednov. Vsi ostali morajo oddajati mleko redno preko celega leta.

O oddanem mleku se sestavlja obračun dvakrat na leto, in sicer zadnjega februarja in 31. avgusta.

Za primer izrabe dovoljenega premora morajo lastniki, ki nimajo več kot tri krave, oddati v enem šestmesečnem obdobju vsaj naslednjo količino: če pade v šestmesečno obdobje več kakor dve tretjini dovoljenega premora: pri eni kravi 25 litrov, pri dveh kravah 270 litrov in pri treh kravah 600 litrov; če pade v šestmesečno obdobje najmanj ena tretjina dovoljenega premora: pri eni kravi 75 litrov, pri dveh kravah 360 litrov in pri treh kravah 675 litrov.

Letna količina mleka za obvezno oddajo se ugotavlja na podlagi številčnega stanja krav zadnjega februarja in 31. avgusta vsakega leta. Upoštevajo se le spremembe, ki so nastale in bile prijavljene v prvih treh mesecih pred zaključkom obdobja.

Če lastnik, ki ima samo eno kravo, le-to odsvoji v teku drugih treh mesecev šestmesečnega obdobja, preide dolžnost nadaljnje oddaje mleka na pridobitelja.

Spremembe v stanju živine, ki so nastale pred dnevom uveljavitve teh izvršilnih predpisov, se morajo javiti občinskemu preskrbovalnemu uradu v 15 dneh po tem roku.

Brejojst v šestem mesecu, zvrženje krav in tele po šestem mesecu, po živnozdravniku Prevoda ugotovljene bolezni, ki vplivajo na molžo, kakor tudi prodajo, zamenjavo, nakup in po dokazani višji sili povzročene spremembe na molznih kravah, je treba javiti v desetih dneh občinskemu preskrbovalnemu uradu. Le-to mora poročati o tem Prevodu vsakega 1. in 15. v mesecu.

K členu 7.: Mleko je treba oddajati zbiralnicam, ki jih določi Prevod, ali po Prevodu pooblaščenemu zbiralcu.

K členu 8.: Po predhodnem dovoljenju Prevoda lahko oddajo proizvajalec namesto mleka ustrežajočo količino presnega masla v razmerju 1 kg presnega masla je 25 litrov mleka.

Popis živine in čebel v Ljubljanski pokrajini in v Ljubljani

Na osnovi za to danega pooblastila Vrhovnega komisarja na operacijskem ozemlju Jadranske primorice z dne 7. julija 1944, št. G. Z. VI-11D 11 je g. prezident gen. Rupnik izdal naredbo:

Cl. 1. Vsa živina (kopitarji, goveda, prašiči, ovce, koze, kunce, perutnina) in čebelnjaki v pokrajini, v posesti kogarkoli, se morajo v času od 31. julija do vstega 8. avgusta t. l. po stanju z dne 30. julija t. l. prijaviti občini, kjer se redoma nahajajo.

Cl. 2. V prijavi se morajo točno navesti vsi podatki, kakor je predvideno v za to določenih obrazcih, ki jih občine prejmejo od šefa pokrajinske uprave. Te obrazce izpolnijo občinski uradi na podlagi podanih prijav, prijavitelji pa morajo točnost prijav potrditi s svojim podpisom.

Cl. 3. Kršitve prijavne dolžnosti po tej naredbi in neresničnosti ali nepopolnosti prijave kaznujejo občinska oblastva prve stopnje z denarno kaznijo do 5000 lir ali z zaporo do 30 dni. V hujših primerih se more izreči poleg denarne kazni tudi zapor in odrediti zaplomba neprijavljene ali nepravilno prijavljene živine in čebelnjaki.

Cl. 4. Vse spremembe (nakupi, skotitve, pričetek reje, prodaje, oddaje, pogini) v stanju goveje živine in prašičev po 30. juliju t. l. se morajo še nadalje sprotno prijavljati po občini Pokrajinskega prehranjevalnega zavoda v Ljubljani po predpisu št. 7. naredbe o prijavi in zaporu goveje živine z dne 1. junija 1943 št. 61. Službeni list št. 147/44 iz 1943 oziroma št. 8. naredbe glede predpisov o klanju prašičev z dne 26. oktobra 1942 št. 195. Službeni list št. 363/87 iz 1942.

Cl. 5. Ta naredba stopi v veljavo z dnem objave v Službenem listu šefa pokrajinske uprave v Ljubljani.

Po naredbi o prijavi živine in panjev s čebelami poziva mestno županstvo vse reje konj, oslov, muč, goveda, prašičev, ovce, koze, perutnino, kancev in čebel, naj prijavi svoje živali po stanju z dne 30. julija t. l. na dostavljenih jim tiskovinah. Te tiskovine bodo prihodnje dni dostavljene vsaki stranki na dom, po brane pa 48 ur po vročitvi. Rejci, ki do 4. avgusta t. l. tiskovine ne bi dobili do dostavljenih, so dolžni sami priti ponje in jih izpolniti zopet oddati pri kmetijskem odseku mestnega gospodarskega urada v Beethovnovi ulici št. 7, v sobi št. 15 na desno v pritličju.

Vsak rejec mora živali naznaniti v tisti občini, kjer stalno biva oziroma, kjer ima stalno svoje živali ali čebele. Bujci, ki imajo svoje živali samo začasno v drugi občini, naj prijavi svoje živali v domači občini, če bo popis. Tudi čebelarji, ki imajo svoje čebele samo za časa paše izven svojega rednega bivališča, naj prijavi svoje čebele v svoji občini, kjer stalno bivajo ali kjer imajo stalno svoje čebele. Lastniki živali morajo svoje napovedi tudi podpisati ter so zanje tudi odgovorni.

Vsi posestniki živali, torej tudi mali rejci in užitarji, so dolžni naznaniti natančno in resnično stanje vseh živali, kakršno je bilo dne 30. julija t. l., ker je to v njih lastno korist. Kdor opusti prijavo ali poda neresnično prijavo, bo kaznovan z zaporo, poleg tega pa sledi še zaplomba onih živali, ki sploh niso bile naznanjene ali niso bile pravilno prijavljene.

Popis je treba napraviti natanko po obrazcu za stanje živine in panjev s čebelami. V seznamu je treba napisati natančno in izčrpno za vsakega posestnika posebej njegovo ime in priimek, kraj bivališča, hišno številko in število poedinih vrst živine natančno v one stolpce, kakor jih določajo obrazci tiskovin. Zaradi enotnega tolmačenja in vpisavanja poedinih vrst živali v posamezne stolpce je treba vpisovati takole:

I. Pri konjih: 1. Število žrebet ima tri stolpce, in sicer: a) žrebeta obojega spola pod enim letom, torej letošnja žrebeta, rojena 1944.; b) letošnja žrebeta obojega spola, torej lanske žrebeta, rojena leta 1943.; c) dveletna žrebeta obojega spola, torej predlanske, rojena leta 1942. 2. Število žrebcev od treh let naprej, torej takih, ki se uporabljajo za plemo ali, ki so šele določeni za plemo. 3. Število kobil nad 3 leti, ki se še uporabljajo za plemo in tudi take, ki so primerne za plemo ter se bodo pozneje pripuščale za plemo, ko bodo dorasle ter bodo na razpolago primerni žrebeti. 4. Število vseh drugih konj nad 3 leti ter spadajo sem vsi kastrati (rezani konji) in tudi take kobile, ki sploh niso namenjene za plemo, in oni žrebeti, ki služijo samo za delo.

II. Pri oslih in III. pri mulah je treba vpisati samo skupno število teh živali obojega spola.

IV. Pri goveji živini: 1. Število sesajojih telet obojega spola in takih, ki jih deloma že odstavlja, vendar največ v starosti treh mesecev; 2. število mlade živine obojega spola od treh mesecev starosti pa do enega leta; 3. število bikcev in bikov od 1 leta starosti naprej in sicer: biko starejši od 2 let in licencirane je treba vpisati vse, a od mlajših, ki še niso bili pregledani, pa le one, ki so namenjeni za plemo; 4. število telic od enega leta naprej, dokler ne telete. Če telica pred časom vrže pa daje mleko, jo je treba šteti že med krave; 5. število krav ne glede na starost, torej tudi telice, ki so že telice. 6. število juncev od 1 leta do 2 let. Sem spadajo vse rezane moške živali in tudi taki bikci, ki niso namenjeni za plemo pa še niso bili rezani. 7. število volov od 2 let naprej. 8. Skupno število vseh goveje živine se mora vpisati s podrobno navedenim številom.

V. Pri prašičih je treba vpisati: 1. Število mladičev, dokler sesajo ali do starosti 8 tednov. 2. število mladih prašičev ima tri stolpce in sicer: a) merjaški pod enim letom, ki so šele name-

Tomišelj in podkrimske vasi v rdečem objemu

Zaradi slabih prometnih zvez so se Ljubljanci pred vojno bolj malo zanimali za pokrimske vasi. Ko so po razpadu Jugoslavije bili ti kraji zasedeni, ljudje niso želeli prav nič drugega, kakor da imajo mir ter v miru delajo svoje delo naprej. Toda tudi v teh vaseh se je kmalu pokazala posledica ustanovitve OF in narodno osvobodilne vojske. Ze pozimi 1941/42 so začeli s propagando za OF, narodno osvobodilno vojsko, da je treba iti v gozd in take običajne ofarske modrosti.

»Blagoslov« iz Ljubljane

Kakor povsod, imajo tudi za Tomišelj in podkrimske vasi največ zaslug Ljubljanci, kar se tiče komunistične propagande. Ti Ljubljanci, bodisi pravi ali domačini, ki so živeli v Ljubljani, so skrbeli, da je šlo v teh podkrimskih vaseh vse »po načrtu«.

Pred približno desetimi leti, ko je vse vrel iz kmetov v mesto iskat službe, je odšel v Ljubljano tudi nek domačin. Službo mu je preskrbel župnik, v zahvalo pa je ta domačin ustanovil v tomišelski fari »Zvezo kmečkih fantov in deklet«, ustanovo, ki je skrbela pozneje za dotok v »osvobodilno vojsko«, in je bila ta ustanova tudi za to ustanovljena. Ta domačin je vsak teden hodil v Tomišelj in nosil navodila iz Ljubljane in organiziral naprej. Pri delu in organizaciji mu je pomagal 42 letni študent Jože. Za tema dvema so začeli prihajati iz Ljubljane v te vasi partije in dajali navodila. Najbolj zagrizena agitatorja in partija sta bila Podlipec Franc in Alič Ivan. Hodila sta vsako nedeljo v podkrimske vasi in nagovarjala ljudi, naj ustanovijo terenske odbore. Najraje sta se ustavljala v Brestu v gostilni Modica Jakoba, v Tomišlju pri Jankoviču in v Vrbljenju pri Franu. V teh gostilnah se je prepilo mnogo noči, seveda iz »taktičnih« razlogov. Plačali so vedno terenci, da bi bilo ljudstvo čim bolj zadovoljno in da bi se prepričalo, kako izgleda »novi red«, kjer je vse zastoj. Terenci so hodili tudi v gostilne, kjer jim niso bili naklonjeni in se niso marali spuščati v nobene »osvobodilne« dogovorne. Sem so hodili zato, da so prisluškovali in nagovarjali ljudi, naj grejo spomladi v hribe, naj se združijo in združeni pripremo za orožje. Ljudem so obljubljali, da bo »osvobodilna« vojska zbrisala sovražnika z naših tal tako da ne bo nobenega sledu za njim...

Da bi bili držalo in da bi na zunaj bolj slovesno izgledalo, so ti ljudje zbrali meseca maja 1942 trideset fantov in mož, ki so vsi navdušeni prisegli Ljubljanski ofarji, svojim sovaščanom pa smrt, razdejlanje in pogubo. Svojo prisego so potrdili s pitjem in plesom do belega dne, torej v tistem znamenju, v katerem je »osvobodilna« vojska tolikokrat proslavljala in se veselila nad nesrečo našega ljudstva, krada in žrta v imenu »osvoboditve« iz žepa našega kmeta ter prireja mitinge in zabave na »osvobodjenem« ozemlju z nakradnim živežem.

Od domačih so se po svojih delu odlikovali še Skrijane Ivan, Pavlič Anton, Susman Alojz, Kraljič Anton, Susman Franc in znani kriminalist Jaka Oven, star znanec sodnje.

Komunistična taktika

Ker v tomišelski fari komunistična propaganda ni rodila takega uspeha, kakor so ga komunisti pričakovali, je bilo treba nekaj ukreniti, da bi se to »neza-vedno« ljudstvo že enkrat zavedlo. Zato so se komunisti poslužili običajne taktike, o kateri pa vsi večina še ni bila takrat na jasem, kaj prav za prav pomeni. 15. maja 1942 so tolovaji napadli občinsko hišo, v kateri so bili karabinjerji. Terenci so ljudi gonili v gozd, češ da bodo zaradi tega napada Italijani vse ljudi postrelili, kogar bodo dobili. Če se hočejo rešiti, morajo v goz. Komunisti so zagnali vik in krič, čež da Italijani že gredo iz Iga v Tomišelj. Ljudje so bili

njeni za plemo. Merjaške, ki se že uporabljajo za plemo, je treba vpisati v stolpce za plemenske merjase; b) svinjke pod enim letom, ki so šele namenjene za pripuščanje. Če so svinjke že oprasile, jih je treba vpisati v stolpce za plemenske svinje. c) Vsi rezanci in take svinjke pod enim letom, ki niso namenjene za plemo. 3. Število plemenskih merjascev, torej takih, ki se uporabljajo za plemo. 4. Število plemenskih svinj, torej takih, ki se pripuščajo za plemo. 5. Število prašičev za pitanje nad enim letom, torej vseh drugih prašičev, ki so namenjeni za klanje (rezanci, svinje in odsluženi merjasi). 6. Skupno število vseh prašičev se mora vpisati s podrobno navedenim številom.

VI. Pri ovcah je treba navesti: 1. Število jagnjet in mladih ove obojega spola do enega leta. 2. število ovnov, ki se uporabljajo za plemo. 3. število plemenskih ove nad eno leto starih. 4. število drugih ove nad enim letom, torej predvsem kostrunov in tudi ovnov ter ovac, ki niso več za plemo. 5. Skupno število vseh ove.

VII. Pri kozah je treba navesti samo skupno število koz obojega spola brez razlike starosti.

VIII. Pri perutnini so trije stolpci za število kokoši ter je treba vpisati: a) piščance do starosti 6 mesecev, torej vse letos izvaljene; b) peteline ter sem spadajo tudi petelinčki in kopuni; c) kokoši ter sem spadajo jarkice in tudi pegatke. 2. Skupno število kokoši pod a), b) in c). V nadaljnje stolpce je treba vpisati število rac, gos, puranov in skupno število vseh perutnine.

IX. Pri kuneh je treba vpisati take živali v prvi stolpec, ki jih nameravamo imeti za plemo, vse druge kune, namenjene za klanje, pa vpisemo v drugi stolpec ter seštejemo obe rubriki.

X. Pri čebelah je treba vpisati število panjev z nepremakljivim satjem, to-

zbrani pred županovo hišo in čakali, kaj bo. Župan jim je odsvetoval iti v gozd. Tedaj pa je znan komunist Alič zakričal: Bežite, italijanski avtomobil je prihajal! Ljudje so res bežali v gozd, toda avtomobila ni bilo nikjer. Prevara se je posrečila in ljudje so bili v gozdu. V gozdu so jim komunisti takoj priredili miting in jim užaljeni pridigali, da sedaj so prišli, prej pa niso sami od sebe, samo da bi vse lepo izgledalo, in da bi komunisti izgledali čim večji odrešitelji. Rekli so ljudem, da nimajo kam z njimi, da nimajo toliko pušk, da jih bodo osvobodili in podobne smešnice. Drugi dan so prišli moške in fantje nazaj, le nekaj jih je ostalo v gozdu, kjer so še danes. To so Modic Jože, Lesica Franc iz Strahomerja, Grebenc Ivan iz Vrbljen in Kumše Karol iz Vrbljen. Vse drugo je prišlo nazaj.

Zopet laž

Ko so komunisti videli, da jim golju-tija ni uspela in da so se vsi moški vrnili domov, so takoj naslednji dan pridrevili pred občino in zahtevali, da morajo takoj vsi v gozd nazaj. »Ali še ne veste, da »okupator« že beži in da imamo sedaj vse mi v rokah,« je zopet lagal isti kakor prejšnji dan, da gre avtomobil. »Potem smo pa lahko doma, če okupator beži,« se je oglasil nekdo. »Kaj naj pa potem delamo v gozdu,« se je oglasil nekdo. Komunistična modrost na to ni vedela odgovora in njegove učenosti ter taktike je bilo konec. Takoj ob prihodu so se seveda zbrali vsi terenci, ki so jim komunisti dajali navodila za nadaljnje delo za »blagor narodov«. Terence Kumše Anton se je zmisli, da bi bilo dobro postreliti vse cigane, ker »izdajajo«. Polovili so 46 cigarov in jih odpeljali v Iško, kjer so vse postrelili, tudi noseče ženske. Tako je bila tomišelska republika za stopnjo svobodnejša, naprej je še sledilo.

»Osvoboditev« občine

Tomišelski župan je dobil že 1. 1942 od komunistov grozljivo pismo, ker ni hotel organizirati terenskih odborov. Ker je postajalo zanj in za oba tajnika vedno bolj nevarno, so vsi trije odšli v Ljubljano. Komunisti so hitro razglasili, da je župan odnesel s seboj denar in ga nesel »okupatorju«. Da bi še druge stvari ne prišle do »okupatorske« roke, so komunisti vdrl v občinsko pisarno, razbili obe blagajni in pobrali za »osvoboditev« vse denar in živež za ljudi, ki ga je bilo za dva meseca. Tako so ljudi »osvobodili« za dva meseca naprej. Po tem osvobodilnem dejanju so zbornaki skupaj ljudi in jim govorili, da za naprej ne bo treba več plačevati davkov, da se ne bo treba več mučiti z avstirskimi kravami in orati z njimi, ampak da bodo, to delali vse s traktorji. Kmetje da bodo sedeli v seni, pili, jedli in živžigali, traktorji bodo pa opravljali človekoljubno delo. Ker nobene prave države ni brez volitev, so tudi komunisti razglasili volitve za krajevne funkcije in terence. Izvolili so novega župana Suštaršiča Antona iz Tomišlja in v veliki gorečnosti za pravico in resnico so sestavili odbor, ki naj bi pregledal in ugotovil dejanski stan občinske pisarne. Revizijo je vodil trgovec Franc Čebular z Iga, pomagala sta mu brata Pavlič Anton in Martin iz Vrbljen ter Kraljič Peter iz Strahomerja. Ti zadnji trije so bili nasproti ljudem skrajno surovi in so že vsi trije prejeli za-služeno plačilo.

Ko se je župan vrnil iz Ljubljane, so prišli takoj tolovaji k njemu, ga zaslišali in mu naročili, da bo on še naprej župan in naj skrbi za občino in za občane tako kakor doslej, da bodo imeli ljudje kaj jesti. Obenem so naročili, da mora župan gledati na to, da bodo tudi oni kaj dobili. Župan je res izposloval od Prevoda živež, toda s pogojem, da ga pelje na Ig in razdeli tam, ne pa v Tomišelj, kjer bi prišel tolovajem v roke. Tako so tolovajsko upanje ni izpolnilo. 20. junija 1942 so pripeljali živež, še isti večer pa so komunisti prišli po župana in ga odpe-

ljali. Rekli so kakor običajno, da ga bodo samo zaslišali v Iški in potem izpu-stili. Toda kogar so komunisti v Iški zasliševali, se ni več vrnil. Obenem so tolovaji županu poklali pet prašičev, odpeljali živino, izropali trgovino in vse skupaj odpeljali. Vodja te »osvobodilne vojske« je bil neki ljubljanski »štoklaj-zer« s tolovajskim imenom »Čebokelj«, pomagal pa mu je Ruskov iz Škofljice. Za slovo so pobrali še ves denar in obleko, in sprevod se je pomikal z županom vred proti Iški »na zaslišanje«.

Županu se je posrečilo med potjo niti, zato pa so 21. junija prišli zopet na njegov dom in odpeljali njegovo ženo. Rekli so, da je ne bodo izpustili, dokler se moč ne vrne. Toda kljub temu so jo izpustili 13. julija ter jo odpeljali na dom njenih staršev v Tomišelj. Njen oče se je moral zavezati, da jo bo on preživljal in da se ne sme pisati več po možu, ampak mora prevzeti svoje deklško ime nazaj, da ne sme imeti nobene zveze z možem in da ne sme nič zahtevati od moževega posestva. To pa zato, ker so komunisti posestvo zaplenili in postavili za gospodarja žagarja Janežiča Jožeta. Ta je gospodaril na posestvu do savojске ofenzive. Pri gospodarjenju so mu pomagale njegova žena in bratova žena Janežič Ivanova ter Cankarica iz Orlejeve ulice. Te tri so hodile v Tomišelj uživati zlato svobodo na županovo posestvo. Vsi ti »gospodarji« so žrli in pili, kar se je dalo. Badoglievi so sicer vse to vedeli, a so navzlic temu puščali ženske čez blok, dočim za poštene ljudi in ljudi, ki bi šli radi po delu, ni bilo prepustnih.

Umor občinskega tajnika

V noči od 20. na 21. junij so komunisti obkolili stanovanje občinskega tajnika Razpotnika. Tajniku niso pustili niti toliko časa, da bi se poslovil od svoje žene in otrok. Zvezali so ga, zmerjali in pretepali ter ga nato odpeljali »na zaslišanje« v Iško. Ko je prišel ves upehan v tolovajsko taborišče, se je odkril ter se priporočil Bogu. Čez nekaj časa ga je poklical nek tolovaj, naj gre z njim. Odpeljal ga je malo vstran, počel je strel, in dvojce otrok je ostalo brez očeta.

Internacije

Po srečni rešitvi je župan bežal na Ig in tam Savojcem povedal, kako in kaj. Savojci so ga odvedli v Ljubljano in ga po precejšnjem zavlačevanju odpeljali v internacijo.

Terenci so med tem časom sklenili, da je treba opraviti še z nekaterimi drugimi poštenimi občani. To naj bi bili Modic Alojz iz Vrbljen, Modic Jože iz Vrbljen, Benka Jakob, Oblak Martin in Modic Ivan, vsi iz Vrbljen.

V Tomišlju so terenci kovali načrte in modrovali pri Jankoviču, kjer je bil do modra večni študent Jože. Sklepali in popivali so do ranega jutra. Glavni terenci so bili: Mavec Janez, Skrab Anton, Suštaršič Anton, Kumše Anton in mednje je večkrat prišel tudi Podlipec, ki je dal jati točna navodila. Ti terenci so vzdrževali »zveze« z drugimi podkrimskimi vasi. V tej terenski kuhinji se je skuhal tudi sklep, katere poštene domačine je treba likvidirati. Za likvidacijo so bili določeni Šeškar Franc, Lenaršič Ivan, Muren Jože, Suštaršič Franc in Martin Modic, vsi iz Tomišlja. Toda te komunistične nakane je preprečila ofenziva.

Na Jakobovo nedeljo 26. julija 1942 so savojci občino blokirali in pobrali vse moške od 17 do 50 let. Vsega skupaj so odpeljali v internacijo čez 200 moških. V Vrbljenju so vse moške naglani skupaj, naložili na avtomobile ter jih odpeljali v Iško vas. Tam so že čakali savojci in imeli podatke, ki jih je dala znana Fur-lan Pavla. Svoječas je bila v službi na Bledu pri Janu in je znala dobro itali-jansko. Bila je v dobrih zvezah s karabinjerjem Pietrom in glavna terenka. Vse moške so odpeljali v Ljubljano, le deset fantov so oddrli in jih takoj drugi dan

postrelili. Bili so to sledeči: Lisica Ivan, Lisica Franc, Grebenc Franc in Jože, Kumše Franc, Alič Anton, Modic Franc, Matjaž Jernej ter brata Pavlič Martin in Anton. Vsi so bili iz Vrbljen.

Usodni seznam

Tudi v Tomišlju in Brestu so izvolili terenske odbore. Vanje so dali največ take ljudi, ki bi se jih radi na »lep način« iznebili. To niso bile nobene volitve, marveč so partije te ljudi kar sami postavili. Na Jezeru je bil šolski upravitelj Schein Štefan, hud narodnjak, ki pa se je kar čez noč spreobrnil, pokazal nacionalizmu fige in šel v gozd. Ta in Skrabla sta naredila seznam neljubih ljudi in jih postavila za terence. Seznam sta pustila v komunističnem taborišču, ki je padlo savojcem v roke. Med drugo šaro so savojci dobili tudi omenjeni seznam. Na podlagi tega so pod kroglo padli: Kumše Janez, Požar Jože, Peršin Slavko, Švigelj Ivan, Suštaršič Anton, Modic Franc, Mavec Janez, Kumše Anton, Suštaršič Franc, Mavec Janez in Tehovnik Jože. Za smrt teh ljudi je odgovoren šol. upravitelj Schein. Takrat ko so savojci zajeli komunistično taborišče, so Scheina vjeli in odšel je v internacijo. Mislil je, da se bo rešil, toda tudi njega je zadel pravična in neizbežna kazen. Ko se je vračal iz internacije, je bil med potjo ubit. Njegova hčerka Malka in sin Jože sta obetu tudi pridno pomagala. Bila sta komunistična kurirja ter sta nosila pošto z Jezera čez Podkraj v Iško svojemu očetu.

Na Jezeru so komunisti tudi razpredli svoje mreže. Med njimi sta bila nek obrtnik in velik kmet, ki pa sta kmalu sprevidela, kam vse to vodi in sta komunistom obrnila hrbet. Za stalno zvezo z Ljubljano je skrbel železničar Omeje Fr. Na Planinci sta bila bogata kmeta, katerih eden je bil odločen protikomunist, drugi pa navdušen za tolovajsko svobodo. Nekoč so prišli v to vas savojci, ubili kmeta Mavca s sinom Ivanom, drugega kmeta Kavčiča pa so ubili tolovaji sami, ker je bil zaveden in odločen protikomunist. Tudi za ta dva kmeta so krivi komunisti, krivi pa so tudi, da je bila vsa vas uničena. Kar je »boljših« ljudi, to velja zlasti za dva iz Podčelja, so znali ravnati tako, da so bili zavarovani na vse strani. Zgodilo se jim ni nič hudega ne od savojcev ne od komunistov. Dajali so enemu kot drugemu, hodili na sestanke v gozd in si ohranili glave in premoženje. Ti ljudje so tudi dajali navodila savojcem, kdo naj se vrne iz internacije in kdo ne. Tako se je zgodilo, da je moral marsikdo najbolj poštenih ostati v internaciji do zadnjega.

Vloga žensk

Kakor povsod drugod so imele tudi v tomišelski občini komunistične kurirke važno vlogo. Najhujša je bila znana Fur-lan Pavla, ki se je v imenu svobode vlačila z vsakim, ki je mogel biti koristen za komunistično stvar. Za komuniste take vrste ženske niso bile »izdajalke« ali »nezavedne«. Kako, saj so služile komunistični stvari. In kar služil komunistom, je vse »zavedno« in pošteno.

Od komunističnih sodelavk in pomaga-kov so bile poleg Pavle še Japelj Ana, Rozinka Marija, Skrabla Ivana, Požar Franciška. Ribničeva mama je v silni »domovinski« ljubezni skrivala in hranila proslulega barjanskega partijca Rebeke. Tistim, ki so imeli take ali take zveze s komunisti, se ni nič zgodilo. Ohranili so svoja premoženja in komunisti se niso dotaknili nič njihovega. Drugi so pa morali plačevati davke za »osvoboditev«.

Mnogim, ki so zagovarjali roparsko delo komunističnih zločincev, so se tolovaji kaj slabo izkazali hvaležno. Tako je nekdo rekel kmetom, ki so šli s kosami na ramah na delo, da zdaj ni čas, da bi kosili, ampak je treba vzeti puške v roke in se boriti za svobodo. Seveda ni pri tem mislil samega sebe. V zahvalo za te vzpodbudne besede so mu tolovaji požgali grad.

Posledice »osvoboditve«

Škoda, ki jo je tomišelski fari prineslo »osvobodilno« gibanje, presega milijon in pol lir. Za primer naj nam bo samo enkratna »osvoboditev« Bresta, ko so komunisti izropali 12 posestnikov. Tedaj so odpeljali 9 parov konj, 30 glav goveje živine, 50 prašičev, mnogo masti, žita, moke, obleke in drugih stvari. Kje so pa požgani domovi! Kje so žulji pridin in skrbnih rek, ki so leta in leta garale, da so si nekaj pridobile! Vse je uničeno in zapravljeno za neko namišljeno in zlagano »osvoboditev«, ki je ljudstvu prinesla uničenje in revščino, da se bodo morali čeli rodovi zopet truditi in varčevati, da bodo popravili to, kar so jim požrili za zabavo »osvobodilne« požruhi, razne vlačuge in delomrzneži.

Tomišelska občina je štela 1495 duš. Za »osvoboditev« jih je dalo življenje 87; ki so pomrli po raznih koncentracijskih ali 6 odstotkov prebivalstva. V gozdu jih je še 42, kamor so odšli zlasti po 8. septembru.

Tomišelska občina je zaradi raznih puhlih glav in zločinskih tipov, ki jih Ljubljana ni dala najmanj, mnogo trpela. Toda iz tega trpljenja se je ljudstvo marsikaj naučilo. V prihodnje si bo dobro zapomnilo, da so ga pustili na cedilu vsi, ki so bili z obljubami vedno radodarni in nikogar ni bilo, ki bi vsaj s pošteno in iskreno besedo nakazal pot. Tako so se odigrali dogodki, ki bi se sicer ne ali pa v manjši meri in manj grozni obliki. Če si je moralo ljudstvo iskati pot samo v hudih in težkih časih, si jo bo znalo poiskati tudi v dobrih, ki zadržno pridejo. Z raznimi Scheini, raznimi pritepenimi ljubljanskimi skvarjenici in vsemi, ki bi ljudem zopet vozili pokvarjen golež, pa bodo ljudje obračunali tako, da jim bodo prevrnili kotle in polunkali njihove puhle in sprjene glave v to pokvarjeno goščo, kjer naj se zadušijo sami, ne pa ljudstvo, ki se je dušilo štiri leta.

Tobačni izdelki za avgust

Začetni s 1. avgustom 1944 bodo proje-mali potrošniki sledečo količino tobačnih izdelkov na tobačne nakupnice in sicer:

moški dnevno 5 g.
ženske dnevno 2,5 g.
Pri tem se računa: 1 cigareta tehta 1 g.
1 cigara 5r; tobak v savojčkih po 20,50 in 100 g; tobak za žvečenje (1 rebro) 40 g.
Cigarete in cigare smejo izdajati trafikan-ti vnaprej za največ 6 dni rezani tobak in tobak za žvečenje pa v zvojnih enotah.

Zamenjano ime

V našem listu z dne 8. julija 1944 smo v članku »Škofljica z okolico« v mrežah OF omenili tudi ime Zajca Alojza, avtomehaničar pri D. M. v Polju. Njegovo ime je bilo pomotoma objavljeno in se omenjeni stavek ne tiče njega, ampak Gašperšiča Antona, avtomehaničar iz Dobrunj, ki je že precej časa med tolovaji v gozdu.

Nov oddelek Pokraj. uprave

Pri šefu pokrajinske uprave v Ljubljani se je ustanovil oddelek za določanje in kontrolo cen (oddelek XI). V pristojnost novega oddelka spadajo vsi posli, ki so se do sedaj obravnavali pri odseku za kontrolo cen v sestavi oddelka za trgovino, obrt in industrijo (VIII), izvenšči za-ved, ki se tičejo prestopkov oskrbovalnih predpisov, kateri preidejo na odsek za oskrbo in potranji blagovni promet pri oddelku za trgovino, obrt in industrijo.

Oddelek za določanje in kontrolo cen je nastanjen v prostorih trgovske akademije, Bleiweisova cesta, III. nadstropje, in je že pričel posloovati. Telefonske številke 26-21 do 26-27 (centrala pokrajinske uprave) z notranjimi številkami: odsek za določanje cen 81 do 84, odsek za kontrolo cen 83 do 86.

Uradne ure za stranke so vsak dan

Javite se za delanje drv!

Preskrba meat z drvmi je med naj-bolj perečimi in težkimi nalogami, ki jih preskrbovalna oblastva morajo rešiti v vojnem času. Posebno zaradi pomanjka-

Kako so nastajale in nastale „ČRNE BUKVE“

Ljubljanski radio je v sredo, 12. julija, oddajal zanimivi razgovor s sestavljalcem »Črnih bukv«. Razgovor o nastanku tega dokumentarnega dela zasluži, da ga bere tudi širša javnost, zato ga v naslednjem priobčujemo:

Gospod urednik! Pred skoraj dvema mesecema se je pojavila v izloženih oknih knjigarne žalno vzklikajoča knjiga s pri nas že zgodovinskim naslovom, posnetim po sociološkem delu Janeza Ev. Kreka: »Črne bukve kmečkega stanu«. Mislim, da se nisem preveč zmotil, če sem se zatekel k vam kot avtorju teh najnovejših, od prvih neprimerno žalostnejših »Črnih bukv«.

Urednik »Slovenskega doma« smo pisali »Črni bukve« prav za prav le v toliko, kolikor je naše pero krvavi zgodovini slovenskega naroda pod jarmom Osvobodilne fronte dalo končno obliko. Kakšno vidite v »Črni bukvi«? Pisek tega dela je dejansko vse slovensko ljudstvo: stolne tistih, ki so nam pošiljali z okorno roko napisane žalostne zgodbe svojega kraja, lasne strahotne doživljanje, bridka dokazila o drobnih izdajah, ki jih je vojska Viktorja Emanuela zagrešila vsak dan križem naše domovine. Pisci so vsi tisti nečeti, ki so po osmem septembra lani dan za dnem prihajali v naše uredništvo s tisočimi zgodbami in prošili: »Gospodje, ali bi zapisali...« Pisci te zgodbe so dalje vsi tisti številni prijatelji, našega lista, ki so nam sproti spravljali v roke gore rdečih tiskovin, letakov, brošur, zapovedi, skratka vsega, kjer bi mogli dobiti kakršne koli dokaze o pravem, to je rdečem, značaju Osvobodilne fronte in o njenih ciljih. To knjigo so pomagale pisati stotine slovenskih mater in deklet, ki so nam nosile in pošiljale od srede lanskega septembra dalje dan za dnem slike svojih mož, očetov, bratov, fantov kot neizpodbitno pričanje, da je res vse tisto, kar je danes šlo v zgodovino pod imeni: Turjak, Lažek, Ribnica, Kočevje, Veliki Osojnik, Mozeli, Jelenov žleb.

To je knjiga, ki jo je res napisalo vse naše ljudstvo, zaradi tega je najresničnejša knjiga, kar jih Slovenci imamo. To, kar trdite, bo držalo. Saj so ljubljanski prišepetovalci, ki znajo iz različnih malenkosti napraviti slona, šli kar molče preko »Črnih bukv«. Najboljši dokaz, da njihovih resničnosti ne morejo ovreči in se zato le boje, da bi s svojim govorjenjem delali reklamo za »Črne bukve«. — Kakšne priče so vam bile na razpolago za dogodke okrog 8. septembra lanskega leta?

Prav različni! Eden izmed naših urednikov je bil tiste dni v Novem mestu. Videl je na lasne oči, kako sta se Kidrič in Kočevje 9. septembra bratila s Ceruti. Doživel je, kako so Savojski hoteli dolenske protikomunistične borbe izgrati v roke rdečim. Doživel je rojstvo slovenskega domobranstva, ki se je začelo s pohodom Vuka Rupnika in njegovih junakov čez Gorjance v Kostanjevico na begu pred lastnimi brati. Bil je priča prvih bojov, v katerih so v imenu Osvobodilne fronte šli tanki s savojskimi posadkami nad Slovence.

Drugi je bil na Notranjskem. Od njega smo zvedeli za rdeče besedolomstvo v Starem trgu in na Blokah: za prve umore, za bratenje med osvobodilci in njihovimi »sovražniki«. Lepega dne je planil med nas junak France Kremžar z zgodbo, kako so se njegovi bili in prebili v Pudožu. Še nekaj tednov, pa smo poslušali strahotna razodetja prijatelja, ki je stal pred rdečim komunističnim, a krvavim sodiščem v Kočevju. Prihajali so k nam ljudje, ki so ušli s komunističnih morišč ali se rešili naravnost iz pred pušk. Dobili smo v roke zapiske o strašnih nočeh v kočevskih zaporih in o tem, kako so tam čakali smrti spet drugi ljudje, s katerimi smo bili tako ali tako vezani. Največji zločin, ki ga je kdo zagrešil nad slovenskim narodom, je vstajal pred nami v bolj in bolj dramatičnih obrisih.

Kako se vam je potem oblikovala misel na izdajo dokumentarne knjige? Najprej smo mislili narediti nekaj na hitro: brošuro v obliki knjižice »V znamenju Osvobodilne fronte«, pač nekaj propagandnega. O Božiču smo videli, da imamo zgolj suhega materiala: izpovedi, številk, imen, slik, dokumentov za nekaj zabojev. Če bi hoteli vse vsaj delno priobčiti, bi morala biti knjiga stokrat debelejša, kakor smo v začetku sodili, da bo. Material, ki smo ga imeli v rokah, je bil po svoji stvarnosti strašnejši od vseh bučnih besedi. Videli smo, da lahko iz njega spisemo — brez propagandnih pripomočkov — strahotno obtožnico proti Osvobodilni fronti: obtožnico, ki bo vzdržala pred domačimi in tujim forumom. In tako je iz prvotnega zasnove nastala velika dokumentarna knjiga, ki govori samo z dejstvi, s številkami, imeni, slikami, fotografskimi posnetki listin in dokumentov, skratka objektivno.

Mogoče bodo dejstva le premaknila nekatere, ki jim čut za stvarnost še ni čisto otopel. Kdor pa je udarjen s slepoto, temu tudi bogovi ne morejo pomagati. Res pa je našim ljudem za spoznanje potrebno mnogo luči, saj ne verjamejo v nesrečo niti če že sosedova hiša gori, češ moje se še ni priželo. Tako pobožno želje pretvarjajo resnico. Vaša knjiga pa temelji na dejstvih. Zbiranje gradiva je dalo gotovo mnogo dela. Kaj vse ste morali pri tem opraviti?

Kako je delo za sestavo te knjige potekalo, je razvidno iz nekaj primerov. Ko smo sestavljali n. pr. izbor imen, smo morali pregledati in izžrpati ter prekontrolirati dve kartoteki, po dva letnika vseh tistih listov, ki

Bela Krajina, velika mučilnica in morišče

Strahotna pričevanja bivšega tolovajskega „obveščevalnega časnika“ Janka Brzoviča iz Vivodine

»Lepa si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš,« smo govorili nekoč, danes pa se je pod nasiljem rdečih zločincev ta beseda izpreverila, saj je vso našo zemljo zajel val trpljenja in solza. Koder je nekoč zvenela naša pesem, se danes razlega jok; koder so nekoč cveteli domovi, so danes ruševine in opaljene stene; koder so nekoč pridne roke našega kmeta rahljale zemljo, so danes vsekani grobovi tisoč in tisoč pravih Slovencev.

Zdi pa se, da noben košček naše zemlje ni pred rdečim nasiljem tako trpel kakor Bela Krajina. Tu namreč so se Kidrič in njegovi oprode skoraj dve leti nepretrgoma veselili v zemeljskem »raju«; tod so rdeče pijavke izžemale in še izžemajo bedno ljudstvo. Zadnji košček kruha so mu iztrgali iz ust, zadnjo živino potegnili iz hleva, vzeli so mu sleherni svobodo, da bi tako naredili iz izropanih Belokrajincev rajo, pripravno za izvedbo rdeče revolucije pri nas.

Strašne so zgodbe, ki jih pripovedujejo redki rojaki, katerim se posreči priti iz belokrajinske »peklenе svobode«. Vsaka je polna krvi, bede in trpljenja, ena je hujska od druge. Vse pa nam govore samo o nečem: o zločinu komunizma nad domovino.

Zgodba Janka Brzoviča

Od tisoč zgodb naj tu navedemo samo eno, kakor zveni iz izpovedi Janka Brzoviča iz Brašljevice v Vivodini. Ta pripoveduje:

»Deseti april 1941 je prinesel komunizem in pa drugim saboterskim bandam veselje, saj so videli, da je sedaj prišel čas, ko bo dozorilo njihovo desetletno podtalno rovarjenje: da bodo sedaj, ko so podrl Jugošlavo, svoje uničevalno delo nadaljevali, dokler ne zanetijo na naši zemlji in povsod revolucije.

Temno se mi dela pred očmi, ko se spomnim na oni veliki petek, ko se je zame in za vse naše ljudstvo pričela Golgota novega trpljenja in smrti. Tola nisem vedel, da me že dolgo časa zasleduje in opazuje komunistična tolpa, ki se je vedno sukala tesno okoli mene.

»Ker sem ljubil domačijo...«

Vojaki so pometali orožje proč, vse je bilo v neredu, vse se je spraševalo, kaj bo. Samo komunisti so se znašli. Mene so kot zavednega Slovence začeli takoj iskati, da bi me ustrelili. Vedeli so, da imam velik vpliv na ljudstvo v Vivodini, v Žumberaku, v Beli Krajini tja do Metlike. Zato so me hoteli za vsako ceno spraviti s poti. »Smrt Jugoslovanom!« je bilo tedaj geslo teh ljudi, ki danes meštarijo s kraljem in Jugoslavijo.

Vendar sem jim ušel in od tistega časa je moje življenje bilo kakor življenje zveri, ki se potika iz kraja v kraj in ki povsod preži nanjo smrt. Skrivati sem se moral samo zato, ker sem ljubil svojo domačijo in se zanjo hotel boriti. To komunistom ni bilo prav.

Od Kamenjaka pa vse do svoje hiše sem opazoval, kako ljudstvo, organizirano od komunističnih priganjancev, z novim veseljem pričakuje svoje pogube, na drugi strani pa sem slišal, kako so komunisti na ves glas vpili, da je zdaj najnujnejša naloga, da se takoj pobijejo vsi »četniki«, to je narodno zavedni ljudje.

Nikjer pa nisem videl tedaj niti ene ga komunisti, ki bi bil dvignil rdečo zastavo in šel v boj proti »okupatorju«.

Po teh žalostnih spoznanjih sem prišel na tisto veliko noč domov.

so kaj pisali o žrtvah Osvobodilne fronte in prebrati nekaj tisoč strani raznih zasebnih poročil. Pri iskanju avtentičnih dokazov o komunističnem značaju »Osvobodilne fronte« je bilo treba pregledati vse številke »Slovenskega poročevalca«, goro komunističnih brošur, stolne letakov, lističev in tiskovin, na kupe zaseženih tolovajskih zapovedi, poročil, navodil, zasebne pošle raznih rdečih prvakov; pregledati vrsto raznih večjih in manjših zasebnih arhivov, kjer se to rdeče blago zbiralo. Nismo pri tem prezrili niti najmanjšega letaka ali lističa, zakaj marsikaj pomembnega je bilo skritega prav tam. Ker je sproti prihajal nov material, je bilo treba besedilo neprenehoma dopolnjevati. Nekaj važnih odstavkov je n. pr. prišlo v knjigo šele tedaj, ko se je že tiskalo. Bilo je ogromno drobnega temeljitega dela, ki ga je opravljalo osem ljudi štiri mesece. Tako so nastajale in nastale »Črne bukve« — Upamo, da trud z njimi ni bil zaman.

Pasja pridiga

Pred poldrugim letom dni od svojega škofa obsojeni izgnani duhoven Metod Mikuž, »verski referent« pri glavnem štabu Narodno-osvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije, to se pravi nekak »slov. rdeči papež«, je pred kratkim napisal in dal razširiti brošuro »Kri mučenecv« — naše semet. Njegovo čevkanje, ki obsega 13 strani, je zgovoren primer pridige, kakršne mora ta rdeči hierarh imeti v »glavnem štabu«. Zanimiva je v toliko, v kolikor dokazuje umski in moralni razkroj človeka, ki naj bi po lastni besedi bil edini »sacerdos secundum cor Jesu«, »duhovnik po Srcu Jezusovemu«, pri nas...

Prerekali se s temi pijanimi Mikuževimi izjavami bi bilo neumno. V dokaz, kje in kaj so danes tisti, ki nam prinašajo »novo kulturo« in »novo vero«, naj

S strahom sem pričakoval, kdaj mi bodo banditi razbili vrata in pobili mene in vso družino. Nič več nisem mogel ostati doma, zato sem se potikal iz kraja v kraj. V Srbijo ali Bosno nisem mogel oditi, ker so bili tam hudi boji, doma mi pa tudi ni bilo več obstanka.

V tem je prišlo poletje 1941, ko je Sovjetska stopila v vojno. Tisti dan sem dobil v roke prvega »Slovenskega poročevalca«, ki je bil natrpan s članki o »nacionalizmu«, borbi za »svobodo«, borbi proti »okupatorju« itd.

Bral sem vedno znova te članke. Niti od daleč nisem slutil, kaj se skriva za temi kulisami.

Boj na svetovnih frontah je divjal z vso beasnostjo. Nemci so v Sovjetsko napredovali. »Slovenski poročevalci« pa je vse to pripisoval samo neki taktiki tovariša Stalina in vedno znova klical v boj, češ samo še nekaj dni, pa bo poginil fašizem, saj mu že bije zadnja ura...

Tako je pisal »Slovenski poročevalci« pred tremi leti. Jaz sem mu verjel in delal za te »velike« cilje.

Prvi umori

Samo nekaj mi ni bilo prav. Čudno se mi je namreč zdelo, da vse to »osvobodilno delo« v Metliki in okolici vodi dr. Mihelčič, ki sem ga že več let poznal kot pijanca in človeka, ki se je že zdavnaj odpovedal človeškemu dostojanstvu in bil v sem svojem življenju ničvrednej. Čudno se mi je zdelo, da taki ljudje jemljejo v zakup naš najsvetejši boj, boj za svobodo.

Kakor za njega, tako sem se čutil tudi njegovemu najzvestejšemu pomagaču Iliju Badovinču iz Rosalnice. To je bil vendar človek, ki ga je vsa Bela Krajina poznala kot capina in lenuha: kot človeka, ki je bil bolestan stremuški in je vse svoje življenje hrepenel samo po tem, kako bi postal slaven.

Ta človek je zdaj na lepem vodil »osvobodilni« boj. Vse drugo mi je šlo v glavo, le teh dveh ljudi nisem razumel, kako da se zdaj ogrevata za svobodo...

Agitatorji OF in njihov idealizem

Delo je šlo kljub temu naprej. Vneto sem agitiral za OF, širil njene tiskovine, povsod nagovarjal tovariše k borbenosti itd.

Na pomlad 1942 pa sem dobil poziv, da moram oditi v hrvaško vojsko. Ker sem se bal ustašev, se nisem odzval pozivu. Ni mi kazalo drugega, kot da odidem na slovensko ozemlje, kjer so bili gospodarji Italijani.

Naselil sem se v Metliki pri Jurjevi Vilmi, ženi, ki je bila ločena od moža in imela dve hčerki. Starejši je bilo ime Olga in je po svoji zunanosti in po zlobi srca bila prava čarovnica.

V tej hiši so se neprestano zbirali ljudje sumljive preteklosti, gospa Vilma in hčerka Olga pa so jih radostno sprejemale in gostile. Vsakokrat, ko je bil v hiši tak sestanek, je bil tudi domač praznik. Na sestankih so razpravljali samo o tem, kako bodo odšli v gozd, kako se bodo v gozdu borili. Vendar so vse bolj govorili o raznih pustolovčinah kakor pa o nacionalnem boju, zlasti takim, kakršnega sem si zamišljal jaz. Olga je pogosto skakala od veselja ob misli, kako bo v gozdu nosila visoke škornje in jahalne blazne, kako bo ubijala Metličane in vse one ljudi, ki ji niso bili pri sreč.

navedemo samo, da uporablja Mikuž na petih straneh svoje pridige naslednje vzpodbudne, po novi veri in novem človeštvu smrdelce besede:

zverina — enkrat
hudušč — šestkrat
stekli beli psi — trikrat
beli pes — štirikrat
pasja sorta — enkrat
stekli domobranci kurat — enkrat
steklina — enkrat
veliki pes — dvakrat
stekli duhovnik — enkrat
pes — trikrat
izdajalec — trikrat
stekli pes — enkrat
izdajalski stekli pes — enkrat
weisser Hund — enkrat.

Vse to na petih majhnih straneh! Kdo ve, kaj poretu na to pasjo pridigo razni Krizologi in drugi zlatousti, vse odpuščajoči zagovorniki »nove vere« in njenih paralitičnih izgnancev?

Živela »kraljeva vojska«!

Glasilo novomeških domobrancev »Za blagor očetnjave« prinaša pod gornjim naslovom naslednji odstavek:

»Večkrat smo v našem listu že poročali, da komunisti po potrebi na vsak korak menjavajo svojo taktiko. Ob vsakem takem primeru je navadno vzrok slab vojaški položaj, v katerem se nahajajo, ali pa dejstvo, da so ljudje spoznali njihovo lažljivo lice in komunistične namene. Iz istih vzrokov so odločili peterokrake zvezde in se proglasili za »vojsko kralja Petra«, katerega so še pred nedavnim blatili in ga imenovali »izdajalec, kateremu ni več povratka v domovino«. (Iz komunističnega glasila »Naša žena« za april.) O vzrokih te prelevitve je prineslo zanimivo razpravo glasilo postojanske bojne skupine »Mi gremo naprej«:

»Popoln politični in vojaški zlom ter vsesplošni narodni odpor je prisilil ko-

Duša vsega tega govorjenja na sestankih pa je bil neki Jerina iz Ljubljane, agent zavarovalnice Slavije. Ta Jerina je gospe Vilmi pogostokrat obetal, da bo za plačilo, če bo dobro in uspešno opravljala svoj posel, dobila velik vrt, ki je poleg njene hiše, toda last metliške prostije. Ko pa je govoril o sebi, je dejal, da je že toliko naredil za novo gibanje, da pač zadržno računa, da bo dobil po vojski službo ravnatelja v kakšni veliki sovjetski tovarni. Zlasti je Jerina naglašal, da je naša sveta dolžnost boriti se proti »okupatorju« in proti fašizmu.

Toda že nekaj mesecev nato smo ga videli, kako se je mogočno sprejel po metliških cestah in se držal za roko visokega komisarja eksc. Graziolijs. Tedaj namreč je svojo vlogo že doigral in mu ni bilo več potrebno boriti se za »svobodo«, kajti za svoje delo je dobil možno denarja.

Kovačnica za človeške usode

Hiša gospe Vilme je postala nekaka kovačnica, v kateri se je kovala usoda nedolžnih in poštenih ljudi.

V začetku zločinci, ki so se zbirali ondi, niso imeli prav za prav nobenih načrtov, ampak so si želeli samo pustolovčin. Toda čim pogostejši so bili sestanki pri gospe Vilmi, tem bolj so izoblikovali tudi svoj delovni načrt.

Vprvo mene so sklenili, da bo brez usmiljenja treba pobiti vse slovenske duhovnike, vse bivše jugoslovanske oficirje, pa tudi vse one, ki ne bi šli v njihove vrste.

Ko so izdelali ta načrt, sem pa že spoznal, s kakšnimi ljudmi imam opravka. Prav tako pa sem tudi spoznal, da so ti ljudje samo orodje v rokah nekoga drugega. Spoznal sem, vsaj od daleč, da vse to smrdi po komunizmu. Ko pa so nekoč na vso moč blatili mojega najboljšega prijatelja Antona Starca iz Čurilov pri Metliki, ki je bil v službi na bano-vinskem posestvu v Vinomeru in ki sem ga poznal kot zavednega in poštenega človeka, tedaj nisem mogel več zdržati, ampak sem plačal gospe Vilmi svoj dolg in odšel. Prosil sem Antona Starca, naj me on sprejme pod streho. To je zelo rad storil, zlasti še, ko sem ga obvestil, da mu preti od gospe Vilme in njenih pomagačev velika nevarnost.

Skoraj mesec dni sem bil skrit pri prijatelju. Dne 27. maja 1942 — bili smo prav pri večerji — pa se zaslili na vasi lajež. Četa oboroženih ljudi je obkolila našo hišo. Šel sem k njim in sem jih vprašal, koga iščejo, pa so mi odgovorili, da iščejo Brzoviča. Ko sem jim povedal, da sem jaz, se je njihov komendant Mitja, bivši učitelj obrtne šole v Metliki, strahno jezil nad menoj, ker še zdaj nočem spoznati važnosti njihovega boja in oditi skupaj z njimi v gozd.

Istega človeka sem pet dni prej videl, kako je vohunil okrog hiše mojega gostitelja in spraševal njegovo ženo, kje je mož. Rekel je, da ga mora nujno dobiti, da se bodo nato sešli z metliškim proštom in župnikom v Radovici, s katerimi se moramo pomeniti silno važne stvari. Tako je hotel izvedeti, ali ima Stare kaj zveze z obema gospodoma.

Zena je trdila, da moža ni doma, da je odšel v gozd, kjer pa so ga Italijani ujeli in mu niso nič hudega naredili.

Komendant Mitja se je še dalje namerjeval, zakaj se skrivam pri tem »belogardistcu«. Dejal sem mu, da bi se skril pri vsakomur, ki bi me hotel varovati, toliko bolj pa pri prijatelju, ki ga že dolgo poznam kot poštenjaka.

Surovo so nato vdrli v hišo. Bilo je namreč izdano, da je Stare doma. Vse so premetali, dokler ga niso našli in naju nato oba z močno stražo odvlekli v gozd. Sami so se takoj vrnili domov in hišo povsem izproali. Celo iz otroških postelj so vse pobrali, pretepali otroke in ženo, tako da so komaj ostali pri življenju. Izropali so tudi hlev in kaščo.

Vse to »osvobodilno delo« pa je vodil zloglasni Ilija Badovinac, s katerim sem se že prej pogosto shajal, misleč, da mu je res do kakega osvobodilnega boja. Nikakor si nisem mogel misliti, da more človek biti taka zver, kakor je bil Ilija.

V gozdu — med zločinci in izgubljeni

Ko so se vrnili od ropanja, so nas peljali preko Grabove, Bušnje vasi in Jugorja v svoj tabor, ki je bil v bližini Miškega brda. Tu smo našli kakih 30 ali 40 umazanih in razcapanih postav, med katerimi sem takoj spoznal same belokrajinske zločince. »Komando« tega oddelka pa so imeli pustolovski in zavrženi študenti.

Takoj sem videl, v kakšno drhal sem zašel. Na naju, ki sva mednje prišla kot novince, so gledali ko tiger na svojo žrtev. Prijatelj Starca so takoj močno zastražili, meni pa so izkazali milost, najbrž zaradi tega, ker sem bral in razširjal »Slovenskega poročevalca«. Celo to so mi dovolili, da sem se smel razgovarjati z njimi.

V razgovoru sem se močno zavzel za tovariša, češ naj ga izpuste, saj je vendar nedolžen. Vse prošnje niso nič zalegle. Njegova krivda je bila samo v tem, ker je bil »belogardist«, to je zvest sin svojega naroda, ki ni hotel postati komunist.

Zaradi teh prošnji sem še jaz padel v nemilost, zato so sklenili, da ubijejo oba. Žumberčani so se pa zame zavzeli, zato me niso ubili, za tovariša pa so mi dali častno besedo, da so ga izpustili. Patrola ga je peljala iz gozda in na robu gozda v tilnik ustrelila.

Mučilnica in moritve na Brezovi rebri

Meni seveda niso takoj zaupali orožja, ampak sem jim služil samo za delavca. Šele čez čas so mi dali službo bolničarja. Nekaj dni nato smo premeštili tabor nad Brezovo reber.

Tu šele sem od blizu gledal in doživel »osvobodilno« delo, ko sem videl, kako je na desetine zavednih slovenskih mož in fantov padalo pod noži in krogami rdečih zločincev. Od vseh strani so gonili skupaj ljudi in jih mučili tako strahno, da se mi vse to še danes zdaj kot sanje. Nisem si namreč mogel misliti, da človek lahko postane taka zver.

Nekaj dni po premeštilju tabora je že prišla k nam tudi omenjena Olga iz Metlike, da bi tudi ona postala deležna »osvobodilnega« boja.

Največji krivnik v našem odredu je bil neki Mavsar, ki že po svoji zunanosti spada med poklicne zločince. Politični delegat našega odreda je bil Jože Sokol. Za njegovo pravo ime ne vem. Je to človek z nekaj razredi gimnazije, vendar, kakor mi je večkrat pripovedoval, mu knjiga prav za prav nikdar ni dišala. Gojil je zlasti strastno sovraštvo do duhovščine. Kot otrok je namreč bil

Dalje na 7. strani!

ali zagovarjal, kaznovali kot izdajalca z neizprosnim strelom v tilnik!

Včeraj bil je partizan, danes kraljev je vojak. Barvo menja vsak si dan, verjemi mu, če si bedaki!

Pa zakaj? Pa zato, ker mu s Titom ni več šlo, ni verjel mu več nikdo, in poskusil je tako.

(Prosto po narodni.)

Črne bukve

Dokument o najstrašnejšem razdobju slovenske zgodovine

Dobi se v vseh knjigarnah in v uredništvu »Slovenskega doma«

„Pobijte čim več naroda...“

Nadaljevanje in konec pričevanja o Beli Krajini

Nadaljevanje

V nekem zavodu in tam so ga morali kot neredneža strogo držati. Zato se je odločil, da bo vse duhovne pobil.

Politični komisar je bil neki Jovan, ki je bil natrpan z Marksovinimi nauki. Vsaka druga njegova beseda je bila: svetovna revolucija. Ivan Majnik pa je prinesel v naš odred polno glavo šundromanov in fantazije, zato ni čudno, da si je kot pustolovec nadel ime Džems. Prav ta Majnik se je pozneje odlikoval v pobijanju civilnega prebivalstva in lastnih tovarišev in kot tak je postal nekak učitelj za vse ostale rablje.

»Pobijte čim več naroda...«

V tem novem taborišču smo morali tudi priseci. Jože Sokol nam je poudaril važnost te prisige, ki ima posebno lastnost, da je ne polagaš niti pred Bogom niti pred kraljem. Hkrati je dejal vsem navzočim tolovajem: »Tovariši, vaša prva dolžnost je, da ste krvoločni! Prav tako nas je h krvoločnosti pozival komandant odreda neki Nedeljković. — Majcen, ki je zatirjeval, da je krvoločnost prva in glavna lastnost vsakega komunističnega borca; da je nujno, da vemo, da se je sedaj pričela revolucija, v revoluciji pa je bolje, da se potolče nekaj tisoč ljudi več, čeprav nedolžnih, kakor pa premo. Dobesedno je dejal: »Tovariši, pozneje nam bo škodilo, ako bomo slovenskega narodu priznali. Pobiti ga je treba čim več, da nam ne bodo pozneje delali nadležne.«

Tudi dr. Mihelčič je večkrat prišel v naše taborišče in vedno ga je spremljala močna komunistična patrula. Našim komandantom je neprestano govoril:

»Fantje, ali dobro delate?«

Oni pa so mu na dolgo in široko pripovedovali, kako ubijajo in mučijo ljudi.

»Še več jih morate! je z nasmeškom na obrazu dejal dr. Mihelčič.

»Ali jih mečete kaj na ogenj, tovariši?« jih je spet vprašal. Tedaj so mu obširno pripovedovali, kako mučijo nedolžne ljudi. Pri tem pripovedovanju se je dr. Mihelčič topil od sreče in veselja.

»Prijetelji Anglije«

Naši poveljniki so bili ves čas zagriženi sovražniki Anglije in Amerike. Trdili so, da so Anglosasi neke tretje vrste fašisti, ki jim ni mar drugega kakor uničevanje kmetov in delavcev. Mnogokrat so komisarji v političnih urah govorili, da bomo mi komunisti prekleto nabirali Anglijo, ako se bo kaj vzkala v našo »partizansko« politiko. Moram pripomniti, da nas je bilo tedaj v taborišču okrog štirideset in samo polovica oboževali, pa se nismo prav nič bali Angležev ne vsega sveta. Kdor bi tedaj poslušal londonški radio, bi se prav resno igral s svojim življenjem. Poslušati smo smeli le novice iz Sovjetije, vse drugo je bilo samo burjujska laž in izmišljinota, tako nas je poučil komandant Mitja.

Kazalo je, da je naš boj v prvi vrsti naperjen proti Angliji, ker so tudi po vaseh reči zaščitniki vohunili samo to, kje je kakšen simpatizer za Angleže, da bi ga hitro odvedli v taborišče in ubili. Gorje, ako bi tedaj kdo samo eno besedo spregovoril v prid Angležem!

Dnevi so nam tedaj potekali po večini v tem, da so nas pri političnih urah poučevali. Vse se je pa vedno končalo s tem, da smo zbrani v zboru z desnic, stisnjeni v pest, peli rdečo himno: »Naglo puške smo zgrabili in odločno z doma šli, ko sovjetski so junaki, skupni boj oklicali.«

Ostali čas so porabili za mučenje civilistov, ki so jih vodili v taborišče.

Smrt pod bukvijo

Nekoga dne so privedli mladega Dalmatince, ki je že dalje časa živel v teh krajih. Najprej so ga dobro naveličali in napojili in ga pregovarjali, naj bo pri njih, saj vendar vidi, kako lepo je življenje v gozdu. Kar na lepeno pa so ga začeli na moč pretepali. Zvezali so ga, da mu je iz rok in nog tekla kri. Nato so ga z vrvi privezali na bukev.

Vso noč je strašno deževalo, z vodo prepojene vrvi so se skrčile in se zarezale globoko v meso nesrečnega trpinca. V silnih mukah je zdihoval in prosil pomoči.

Dežurni vso noč je bil Ilija Badovinac. Dalmatince je neprestano kričal: »Gospod Ili, pustite mi malko! Njegov glas je zvenel pošastno. V tisti bližnji noči se mi je zdelo, kakor bi mi nekdo rezal srce. Ilija pa mu je odgovarjal: »Le potrpi, jutraj ti bo že lažje!«

Ker Dalmatince le ni nehal zdihovati, se je Ilija raztogotil, skočil k njemu in ga tako zbehal, da je bil po vsem telesu krvav. Nato je mirno odšel spat.

Jaz sem se vso noč premetaval na trdem ležišču, vse me je bolelo kakor uboega Dalmatince. Zjutraj so ga spet nakrmili, nato pa so ga beselega vrkli na žerjavico, da se je zvil od muke.

Banditi okrog njega so se smejali. Politični delegat Jože Sokol je vihtel pred njim rdečo ruto in pel: »Boj potlej odločilni, delavci in kmetje!«

Ko mu je vsa koža na podolatih in gležnjih zgorela in odpadla, so ga odpeljali v gozd, ga tam še dalje mučili in nazadnje ubili.

Komunisti niso ubijali samo onih, katere so mislili, da delajo proti

njim, ampak so pobili tudi mnogo svojih pristavev, če so bili premo delavni ali premo škoparativni.

Nekoč so spet privedli nekega civilista, pa mu niso imeli kaj očitati. Vsi so videli, da je povsem nedolžen, tedaj pa je nekdo izjavil, da je nevarnost, da bi izdal taborišče, zato ga je pač treba ubiti.

In zgodilo se je tako... Mnogokrat se je zgodilo, da je prišla kakšna tovarišica prosit komandanta, da bi ona smela mučiti na smrt obsojenca. Tem plemenitim zahtevam je komandant kaj rad ugodil in večkrat za to celo posodil nož...

Z noži nad otroke

Nekoga dne so v naše taborišče privlekli dvojce izgubljenih otrok, eden od njih je imel petnajst let in je bil doma iz Zumberka, sin Jovana Strune iz Magovca, drugi pa kakih trinajst let in je bil iz Virovine. Vaška zaščita ju je ujela in so ju obsodili, da sta vohuna.

Takoj so se začele priprave za mučenje. Jože Sokol je nabrusil dolg kuhinjski nož, da ju bo rezal z njim. Otroka so privezali na bukev in ju najprej s tankimi šibami in trnjevim palicami tepli tako, da je kri brizgala na vse strani. Tako pretepenima je tovariš politdelegat imel ognjevit govor, v katerem je prikazoval, da takšni »vohuni« s svojim delom pomagajo kapitalizmu do zmagave...

Slekli so jima nato vso obleko in ju spet pretepli. Krik in prošnje ubogih otrok so se slišale daleč po gozdu. Ko sem vse to videl, sem zbežal v šotor, se zari z glavo v odejo, da ne bi slišal žalostnih klicev. Krvniki pa so ju vse močnejše tolkli.

Ko je bilo pretepanje dovolj, so ju odvezali od dreves, ju odvlekli dalje v gozd in ju tam rezali z noži, dokler nista izdihnila.

Jože Sokol je prinesel nazaj ves krvav nož. Z istim nožem je potem rezal meso za večerjo.

Tako je šlo iz dneva v dan. Vlačili so ljudi v taborišče in jih kar najbolj peklensko mučili. Nepronehoma so z vozovi dovažali ukradenko blago, živino in hrano. Ljudstvo v daljni in bližnji okolici je trepetalo, toda nikjer ni moglo najti pomoči. Komuniste so ob mučenju žrtvi vriskale od veselja in se naslajale nad njihovim trpljenjem.

Skoda, da jaz nisem mogel prenašati vseh teh strahot. Zato sem vedno iskal izgovora, da sem odšel iz taborišča, sicer bi lahko napisal dolge knjige o teh komunističnih grozotah.

Usoda Marije iz Radatovičev

Toda zatrdno se tega spominjajo še drugi, ki so bili tam, in morda se bo le še našel kdo, ki bo poskrbel, da ti zločini ne pridejo v pozabo.

Vsak večer, ko smo se ob tabornem ognju sešli, so se banditi pogovarjali samo o tem, kdo je bil največji veščak v maščevanju.

Nekoga večera so pripeljali v taborišče neko Marijo, hčerko bivšega pismonoše iz Radatovičev. Ujeli so jo v vasi Škemevec, kjer je služila. Najprej so ji z glave popolnili vse lase, nato so jo mučili še na druge načine, dokler ni prišel Manek Fuks, sin trgovca Gustava Fuka iz Metlike, ki je prosil komandanta, če jo sme zaklati. Rad mu je dovolil, toda iz strahu, da je ne bi prehitro usmrtil, ji ni hotel takoj zabosti noža v srce, ampak ji je z nožem razrezal vsa prsa, in to s takšno krutostjo, da je pri tem zlomil celo nož. Ostanek noža ji je nato zasadi v spodnje telo, nato so jo pa napol živo zgrabili v zemljo...

Za župnika Kofalta, ki je bil kakih šest dni v našem taborišču, ne morem reči, ali so ga bili mučili ali ne. Nisem bil namreč tedaj v taborišču. Z njim so pripeljali tudi nekaj drugih civilistov, ki so jih z njim vred tudi umorili.

Tolovaji so mi povedali, da je župnik Kofalt pred smrtjo blagoslovil zločince in svoje sotrpine. Rekli so pred usmrtitvijo sami, da mu ne morejo ničesar dokazati, da nič ne škodi, če pače čim več duhovnikov. Župnik je imel s seboj tudi brevir, ki ga je pozneje Jovan sežgal na ognju ob petju revolucionarnih pesmi.

Ko je bil župnik mrtev, so ljudem govorili, da so ga poslali v Koprivnik na delo, da se tam malo okrepča... V začetku je prišlo največ ljudi med komuniste iz strahu, nekateri pa so mislili, da se res bore proti »Okupatorju«. Toda kolikor sem sam videl in okusil, ni bil njihov boj niti najmanj naperjen proti »okupatorju«, ampak je veljal samo pobijanju slovenskega ljudstva. Najbolj so pri tem trpeli imovitejši in bolj izobraženi kmetje, kjer so te smatrali za »belogardistične simpatizerje! Kadar so bili v boju, so nasprotniku vedno dajali častno besedo, da se jim ne bo nič zgodilo, ako se vdajo. A vsakdo, ki je njihovim besedam verjel, je plačal to s svojim življenjem.

Najbolj je trpela v tej okolici Vinja vas, saj so tja hodili neprenehoma ropat in strahovati ljudstvo.

V tem taborišču smo bili toliko časa, dokler niso navlekli skupaj novih mobilizirancev in dokler ni bilo okrog in okrog taborišča že veliko pokopališč, tako da se je smrad širil daleč naokrog.

Tedaj je postal komandant »prvega belokrajinskega odreda« Ilija Badovinac. Četa, kateri sem pripadal, je odšla nad Jugorje, štab bataljona pa v gozd nad Strekljavec in Osojnik. Od tedaj naprej so pa nedolžne žrtve vedno vodili v štabno taborišče. Tu je

mučeniške smrti umrl tudi suhorski župnik Raztresen. Nekoč mi je Ilija sam z nasmehom na lico pripovedoval, kako je v tem taborišču strahovito mučil nekega Lončariča iz Rosalnice, kateremu je s hrbita snemal kožo s kosom šipe, mu nate rano posodil ter ga potem mučil naprej.

Pobijanje »belogardistov«

V tem času se je pričelo tudi ubijanje ljudi izmed tolovajev, in sicer za vsako najmanjšo stvar. Zaradi tega grozot so se tudi pričeli vedno pogostejši begi. Vsakdo, ki bi samo besedo dejal proti takemu ravnanju, bi to plačal z življenjem.

Ubili so tedaj Petra Selakoviča, ker je obsojal to nasilniško početje. Nad Jugorji so ubili Karloviča iz Sapote (Zumberak), ker je na straži zapal. V resnici pa se jim je zameril zaradi tega, ker je v razgovoru dejal, da je njihovo delo preokrutno.

Po nesrečnem izidu boja na Suhorju so s sladkimi besedami klicali legionarje, naj se jim vdajo. Rekli so, da jim dajo častno besedo, da ne bodo nikomur skrivili niti lasu. Ko so jih dobili v pest, so jih vlekli v vas Popoviče in so jih mučili tako strahovito, da se je vse ljudstvo zgrazalo nad tem. Vse so »slekli in jih nato docela nage vlekli v klanje.

V decembru 1942. je prišla patrula št. bataljona 13. proletarske brigade Ivana Starca iz Rosalnice pri Metliki. Privlekli so ga v vas Brasljevice in ga obdolžili, da je »belogardist«. Mučili so ga na najstrašnejše načine, nazadnje pa ga je poveljnik bataljona vrgel na tla in ga s svojimi okovanimi čevlji docela razmrcaril. Več kot četr ure je skakal po njem, da mu je kri tekla iz vseh žil, nato pa so ga bili s palicami in ga po ranah drgnili z zeljem. Naslednji dan so ga odvlekli v smrt izven vasi. Tu ga je neki komunist toliko časa zbadal z nožem, dokler se ni privlekel do jame, v kateri se je zgrudil.

Isti dan so odpeljali v smrt izven vasi tudi nekega komunisto iz prvega bataljona iste brigade, ker se v boju ni dovolj izkazal, in so ga obsodili na smrt kot »paničarja«. V smrt ga je spremljal ves bataljon, pred bataljonom pa je nekdo igral na harmoniko.

Sklep za beg

Ko sem videl vsa ta strašna zverinstva, je tudi v meni dozorel sklep, da pobegnem za vsako ceno. A videl sem tudi, kaj delajo z nedolžnimi ljudmi. Prepričan sem bil, da bodo prav tako naredili z mojimi domačimi, ako pobegnem. Zato sem pač moral še nekaj časa prenašati to gorje.

V tem času so se komunisti tudi že precej razmahnili na Hrvaškem, zlasti okrog Zumberka. Ker nisem več mogel gledati klanja slovenskega naroda, sem prosil za prepustnico, da bi odšel na Hrvaško.

A takoj sem videl, da je tam ista pesem, samo napev je nekoliko drugačen. Komunisti na Hrvaškem so namreč delali bolj hinavsko in prikrito, imeli so drugačno taktiko, kakor so rekli sami, in niso zahtevali toliko od ljudstva, kakor zahtevajo Slovenci. Vse samo da bi več ljudstva dobili zase. Hkratu so začeli organizirati tudi »civilne« in vojaške tolovajske oblasti v Sošicah in Jezernicah, v Malenčih, v Zumberku pa prav klanjave. V tej vasi je bilo pobitih in mučenih na stotine Zumberčanov. Teh mučenj nisem videl na lastne oči, kajti bil sem tedaj kurir, po pripovedovanju komunistov pa so bila prav tako kruta ko na Slovenskem.

Obveščevalni častnik

Trinajstega marca 1943. pa so me postavili za obveščevalnega častnika v »štabu 1. bataljona«. Okrog 20. marca sem prispel v štab »13. brigade«, ki je bila tedaj v nekem gradu v bližini Pribiča. Tja sem prišel zato, da se izurim za obveščevalno službo.

Pripeljali so tedaj v grad neko žensko iz Krasiča, o kateri so rekli, da bo ustreljena, ker simpatizira s hrvaško kmečko stranko. Brigadni pisar, neki Jovanovič, je prosil, naj mu jo dajo za čez noč, da jo bodo nato lahko ubili. Videl sem, da je ta postopek običajen. Ko jo je ponoči izbral v svoje namene, so jo drugo jutro ubili...

Meseca maja sem pa prosil, da me odpuste iz »brigade«. Dali so mi civilno službo na terenu v ROC-u (Rajonskem obveščevalnem centru). Tam se mi je šele nudila prava prilika, da sem spoznal, kakšna sredstva uporabljajo komunisti za dosego svojega cilja. Mučenje je bilo strahotno. Mnogo ljudi so zmrzavali, da bi jih prisilili k priznanjem; ko pa se je pokazalo, da so docela nedolžni, so jih pač morali ubiti, da jih ljudstvo tako zmrzavanih ne bi gledalo.

Leto dni sem bil v tej službi. Bil sem med ognjem in viharjem. Na eni strani sem skušal varovati ljudstvo, po drugi strani pa varovati svoje življenje, da me ne bi ubijajo, kakor vsakega »poštenega človeka«. Konec koncev sem bil vendar primoran pustiti vse skupaj in pobegniti k bratским slovenskim domobrancem, kjer sem se sklenil boriti za nekaj vzvišenejšega kakor pa je komunizem in njegova zločinsko zverinska politika.

Mučenje v hiši božji

Pređen se mi je ponudila prilika, da svoj sklep izvedem, sem moral na svoje oči gledati še marsikatero mu-

čenje. V spominu mi je ostala slika o mučenju nekega župnika v Metliki. Tega so vprico vsega ljudstva sodili ter obsodili na smrt, pred obsodbo pa mu že osem dni niso dali nič jesti, da bi ga tako telesno in duševno popolnoma uničili; da bi st... »d...« kot človek, ki je zares zagrešil tisto, česar so ga dolžili. Župnik je vzlic temu zatirjal vprico vsega ljudstva in vprico tolovajske vojske, da jih nikdar ne bo priznal za »svobodilno« vojsko, ker je edino njihovo delo ubijanje in klanje poštenega ljudstva. Vso noč so ga sodili in jutraj smrtno obsodbo izvedli. Gotovo so ga morali v cerkvi mučiti, kajti jutraj je bila cerkev omadeževana s krvjo, drugi pa so trdili, da so ga ubili v cerkvi sami.

Prav tako mi je tedaj pripovedovala neka terenka, ki je na lastne oči gledala, kako so mučili nedolžnega človeka. Skozi ušesa so mu napeljali žico in jo vlekli sem pa tja. Nesrečnej je strašno vpil ob groznih bolečinah. Celo terenka se je zgrazala nad tem. Zgodilo se je to v Vidovini. V štabu področja sem videl najrazličnejše mučilne naprave, ko sem jih pa vprašal, čemu vse to potrebujejo, mi niso hoteli prav nič priznati.

Tako je končal Brzovič Janko pripovedovati o svojih žalostnih doživetjih v Beli Krajini. Zgrabil je za puško in s patrolo odšel v vlaške hribe, da tam obračuna s krvoločni slovenskega in hrvaškega naroda. Dobro jih pozna in zato mu delo ne bo težko.

Ob tej zgodbi človeku jasno stopi pred oči komunistično delo. Slovensko ljudstvo mora izginiti s sveta, to je njihov cilj. Na majhnem kosčku naše zemlje — v Beli Krajini — je Brzovič doživel vse to, toda po poročilih, ki jih kot obveščevalni častnik ima, so komunisti drugod delali še grše zločine in še bujla nasilja.

Belokrajinsko ljudstvo, ki že dve leti vse to gleda in trpi, je danes do dna spoznalo te razbojnice in beži od njih ko od gobavec. Nič več se ljudje ne boje za življenje. Ob vsaki priliki ozmerjajo tolovaje ter jih odganjajo od hiš. Bela Krajina se je danes kot en mož komunistom uprla, belokrajinski možje in fantje so se združili v oddelke, ki preganjajo komuniste iz kraja v kraj.

Tudi Kidriču in njegovim opričnikom se tla v Beli Krajini majoje. Nikjer več se ne čuti varnega. Zapustil je Črnomelj in se skriva po bližnjih vaseh, vsak trenutek pripravljen, da

Iz knjige vesoljnega stvarstva

Snov in energija

Vaaka osnovna celica, vsak atom prvin, ki tvorijo snov vesoljstva, ima svoj poseben ustroj. Lestvica prvin, ki so nam doslej znane, se začneja z vodikom in se konča z uranom. Prve v tej lestvici so najenostavnejše sestavljene, vedno bolj pa je zamotan njihov notranji ustroj, čim dlje gremo proti zadnji prvinci, proti uranu.

Prvotno so mislili, da je atom že tako majhen del snovi, da ga ni mogoče več deliti še na manjše dele. Danes pa vemo, da je tudi še atom mogoče razbiti. Atom je človeku pripravil, lahko rečemo, največja presenečenja. Da bi si o njegovem ustroju ustvarili neko predstavo, so si zamislili razne vzorce, ki so potem omogočili nadaljnje teoretično razglabljanje in praktične poskuse. Na podlagi teh je človek prišel do spoznanja, kakšni so prav za prav atomi vsaj v bistvu.

Atome si zamisljamo v najpreprostejši obliki kot neskončno majhni planetarni sestav, torej nekaj majhen svet zvez, sestavljen iz jedra, ki ima svojo gmo, obdaja pa ga določeno število elektronov (pri vodiku eden, pri uranu 92), ki se vrte okrog njega kakor planeti okrog Sonca. Takšna predstava, čeprav se zdi tako posrečena, je vendarle morala odstopiti svoje mesto drugim, takšnim, ki nam lahko bolj razlože notranji ustroj atomov. Doselej še ne vemo točno, kaj naj bi bilo atomsko jedro in kaj elektron, pa tudi ne, kakšna je prav za prav razlika med vodikovim in uranovim jedrom. Medtem ko je jedro tvorna sestavina atoma, sestavina, ki nekaj tehta in je pozitivno naelektrona, je elektron mnogo manjši sestavni del atoma in nabit s negativno elektriko. Pri proučevanju, kako sta sestavljena tvorna in elektronski del atoma, je treba atom pripraviti do tega, da se začne tresi. Treba ga je vznemiriti. Vsak atom se drugače trese in vpram po tem njegovem svojstvenem tresenju ga lahko brž prepoznamo. Če damo majhno količino vodika v stekleno cevčico z elektronom tako, da je skoznje mogoče napeljati električni tok, se bo cevčica razsvetlila. S pomočjo spektroskopa lahko opazimo svetle, raznobarvne črte, od modre do

skoči v svojo luknjo v Kočevskem Rogu. Ljudje se mu smejejo in se že norčujejo iz njega, ker dobro vedo, da ga ne bo rešila niti izbrana četa partizancev, ki ga straži.

Najbolj pa so se mu smejali zadnje čase, ko je izdal nalog, da morajo po vsej Beli Krajini zbrati papirnate cementne vreče, da bodo tako imeli papir za letake. Kaže, da jim je tudi za bone zmanjkalo papirja, saj je Kidrič istočasno izdal nalog, da morajo ljudje takoj oddati vse bone tolovajski vojski, da jih jim bodo izplačali.

Najbolj se tolovaji v Beli Krajini jeze na to, ker le pride tu in tam preko Gorjancev kak slovenski list. Sami trdijo, kadar bolji odkrito govorijo, da pišejo časopisi popolno resnico, zato pa so branje listov povsod pod smrtno kaznijo prepovedali.

Da bi si spet pridobili pri ljudstvu simpatije, so zdaj še enkrat udarili na narodne strune, toda odjeknilo je v prazno. Do zadnjega so bili proti kralju Petru in govorili, da mu bodo dali kramp in lopato, ako se vrne, zdaj so ga pa na lepeno priznali, češ da se je podredil Titovi komandi. Zdal ko je veter spet drugače zapihal, je pa Peter spet vse. Neka ženska iz Petrovega sela se je razjezila nad komunističnimi veljaki in rekla: »Kaj ste pa spet privlekli nazaj tistega Petra, da bomo morali spet plačevati fronte. Sedaj jih bomo morali še za njegovo ženo in ne le zanj. Kdo bo vse to zmogel! Prav tisti čas so namreč razpisali nove davke.

Komunistični veljak pa je odgovoril: »Saj nismo to naredili sami od sebe, temveč na pritisk Angležev, ki so naši zavezniki in ne moremo proti njim nastopati.«

Prav tedaj je bil v Rutečni vasi miting, kjer je član izvršilnega odbora OF govoril, da so Angleži sicer res zavezniki, toda ne bo tako, kakor bi oni hoteli, temveč tako kot bodo rekli naši tolovaji. Če ne bo obveljala njihova, bodo šli pa še enkrat v gozd proti Angležem...

Zlasti veliko pa je Bela Krajina trpela v zadnjih tednih, ko so se vanjo nateple dve hrvaški komunistični »diviziji«. Vsa Vojvodina tja do Metlike in Sočice in Zumberka je uničena. Kajpak je ta obisk komunistov iz Hrvaške drago veljal komunistične butice, saj jih je obležalo v teh hribovskih vaseh najmanj 1500. Še danes je okrog Pribiča, Prekrižja, Slavetiča in tja do Zumberka polno trupel komunistov iz Hrvaške.

Neizmerno je trpljenje Belokrajincev, šele tedaj ga človek spozna vsaj delno, ko posluša žalostne zgodbe trpečega ljudstva. Samo ena je njegova želja, da bi čimprej prišli domobrance in v pometi s komunističnimi izrodki in spet prinesli Beli Krajini svobodo in mir!

rdeče. Te črte predstavljajo »vodikov spektrum«. Prav tak spektrum imajo tudi zvezde, izrazitejši ali bledejši, kakršna sta pač temperatura in pritisk, pod katerim so zunanje plasti okrog zvezd. Tudi na zvezdah morajo torej biti vodikovi atomi, in sicer ne takšni, ki bi mirovali, ampak vznemirjeni po skriti toplotni in električni energiji. Edini elektron, ki spremlja vodikovo atomsko jedro, ima pri vsaki določeni stopnji razdraženosti svojo značilno tresenje, podobno kakor na primer struna določene dolžine ne da vedno istega tona, ampak višjega, čimbolj je napeta. Negativno nabiti elektron, ki se pojavlja povsod, kjerkoli so takšni toplotni ali električni dražljaji in ki ga od atomskega jedra stalno in same po sebi odbijejo radioaktivne snovi, je v primeri a tem jedrom mnogo lažji. Ker se vrtil in ustvarja magnetno polje, ga lahko primerjamo s silno majhno vrtavko, ki ima lastnosti magneta.

Pri proučevanju atomskega ustroja smo danes že tako daleč, da lahko približno nekatera dejstva, na katerih bodo temeljila bodoča raziskovanja. Vsak atom ima okrog svojega jedra toliko negativne elektrike, kolikor ima jedro samo pozitivne, tako da druga drugo uničujeta. V lestvici enostavnih prvin od vodika do urana ima vsaka naslednja v svojem atomskem jedru po en pozitivni elektron več, kakor pa prejšnji v atomski lestvici. Predstavljati si moramo, da okrog atoma ni nakopičene povsod enake energije. Pri najtežjih atomih je vse površje narančasto natrpano z elektroni, pri lahkih pa le deloma.

Sodobna znanost si torej zamislija snov kot »zgradbo« iz prvin, ki vse izhajajo iz najpreprostejše, iz vodika, in ki imajo svoje posebne fizikalno-kemične lastnosti zaradi različnega druženja jeder in elektronov. Na podlagi takšne predstave se je posrečilo ugotoviti, kakšne prvne predstavljajo stalni, vedno enaki skupni, ki jih ni mogoče zdrobiti, ali pa le z veliko težavo. In kakšne oni, ki jih nasprotno kaj lahko razbijemo na njihove sestavne dele. Pot, ki je privedla do tega spoznanja, se je odprla tedaj, ko so odkrili radioaktivne pojave.

(Dolje.)

Združiti lepo, dobro in ceneno, to so sanje vsakogar.

»Slovenčeva knjižnica«

je s svojimi knjigami te sanje uresničila. Za mal denar dobite lepo in dobro knjigo. Zdal, ko se bližamo s tretjim letnikom h koncu, preglejte našo žetev treh let in postanite naročnik za četrti letnik »SLOVENČEVE KNJIŽNICE«. Omislite sebi in svojim otrokom lepo in bogato družinsko knjižnico.

Četrt ure med sloni

Kaj čuda, če je bistra mati narava, ki se po vsej pravici lahko ponaša s čudovito previdnostjo in preudarnostjo, včasih tudi muhasta, kakor da bi se hotela pošaliti s kakim bitjem, ki živi v njenem varstvu.

Slonu je dala najdebelejšo kožo, ni mu pa oskrbela primerne telesne toplotnega ustroja, tako da mora potrpežljivi debeločrežer živeti v bližini ravnika, da ga ne bi zeblo. Človek bi mislil, da ga z 2 cm debelo kožo ne

med temi vladarji pragozda skoraj nikdar ne pride do spopada. Mladi sloni so sicer neboljani, a vendar jih vsi člani krdela tako imenitno varujejo, da se ni bilo slišati, da bi jih kaka zver kdaj nadlegovala.

Samce ima ogromna okla, ki jih pa uporablja le v zelo redkih primerih. Z njimi se loteva le kakega pobesnega slona, ki ga je družba že davno izločila, pa bi se spet rad pridružil, ali pa zahrbtnih tigrov. V Afriki sre-

so že slone, ki so bili zaradi teže oklov tako trudni, da so jih morali nasloniti na stor, da bi si odpočili vratne mišice. Reven, ki mu je muhasta narava dala 60 kg težke okle, je življenje v krdelu mnogo težje. Često zastaja in se potem izgubi ter mora živeti samotarsko življenje. Tedaj je navadno lahek plen za lovce na slonovino.

Slonom v divjini je prav za prav edini sovražnik človek. Ta ga je v vseh časih zasledoval po vseh stezah in gozdovih. Slon se brani proti njemu tako, da ga ali pohodi ali ga pa z rilcem podere. Načini lovljenja in ubijanja slonov, ki jih uporabljajo afriški domačini, so bili verjetno znani že predzgodovinskemu človeku.

Afrikanci lovijo slona zaradi mesa, ki ga zelo cenijo. Kadar so srečno podrli težkega slona, se razvijejo okrog trupla neverjetne slovesnosti. Čela naselbina se zbere. Otroci in odrasli so oboroženi z ogromnimi noži in kakor hijene planejo na žrtev. Često lahko vidiš, kako se moški lotijo slonovega srca in strastno pijejo še toplo kri. Mnogi vpije in se trga za meso. Brž nažgo majhne ognje in kose mesa nalahno pečejo. Ko je veselje pri kraju in so želodci ter trebuh vidno napolnjeni, si še vsak odreže ogromen kos in ga v kosu odnese domov, da ga posuši na soncu in v dimu žerjavice ter tako zaščiti pred mrčesom.

Domačini lovijo slone tako, da jim na znanih poteh v pragozdu nastavljajo globoke pasti. Izkopljejo jame in jih spretno prikrijejo z vejami in listjem. Odraslega slona s tako zvijačo teže ujameš. Menda ima tako ob-

Domačin kaže spretnost in ubogljivost svojega »kužka«. Slon je zagrabil slona z rilcem, ga posadil na okle ter ga v »slepem« prigribu zadnjih nog dvignil varno kvišku.

more zebsti, v resnici pa je slon za mraz občutljiv kakor lilija. Zaradi rahlega mraza se mu vsa koža nagubani in kmalu ga jamejo zvijati močni želodčni krči. V našem podnebju ga morajo imeti v topli staji do junija ter ga znova zapreti, ko mu oktobrski hlad pretresa ogromno hrbtnjaco.

Slona kaj rado kolje in grize po trebuhu. Zato mu v ujetništvu — po živalskih vrtovih in cirkusih, dajejo kot edino zdravilo — krepko količino žganja. Vrh tega mu trebuh in hrbet pregrnejo z ogromnimi rjuhama, med katerima leži debela plast gorčice. To mu korenito pomaga. Po dveh ali treh takih zdravljenjih pa slon postane tudi — vnet alkoholik. Kmalu začne hliniti želodčne krče, plega po staji in z mrmranjem skuša vzbujati usmilenje. Čuvaj mu verjame, toda ko se to ponavlja še drugi in tretji dan, na svojo žalost spozna, da si je vzredil krepkega pijanca, ki zauživa strahotne množine alkohola.

Slon je družno bitje, ki živi v krdelih kakih dvesto do štirideset živali. V Afriki so že večkrat videli krdela, ki so štela nad sto slonov. Takša krdela ostanejo v družbi leta in leta. Nekako polovica je samcev, polovica pa samic, vendar pa skupino stalno vodi samica. Družbo preveva tako temeljit čut tovarštva, kakor ga ne najdeš nikjer v naravi. Sloni brez družbe živeti ne morejo. Zato jih tudi po živalskih vrtovih in cirkusih vidiš po navadno vsaj po dva, ki sta hudo navezana drug na drugega.

Sem pa tja se dogaja, da slon v družbi ponori. Navzame se nekakih »zločinskih« nagibov. Takega slonova družba takoj izobči. Pobesnel slon živi poslej sam zase in je silno nevaren ljudem in živalim. Domačini jih povsod lovijo in zasledujejo, ker le pred radi naokotijo cele naselbine ter porušijo vse koče in kar je živega v njih.

Slon je že po svoji postavi tak, da ga spoštuje vsa divjina. V Afriki se prav rad druži s povodnim konjem, z nosorogom in celo z levom, tako da

Ves uhlenjen stoji iz pregrade izločeni divji slon sredi trdnega ograjja, dokler ne umiri in shladi svojo divjo kri. Po nekaj urah je slon že krotak in se povsem ravna po šegah drugih udomačenih slonov.

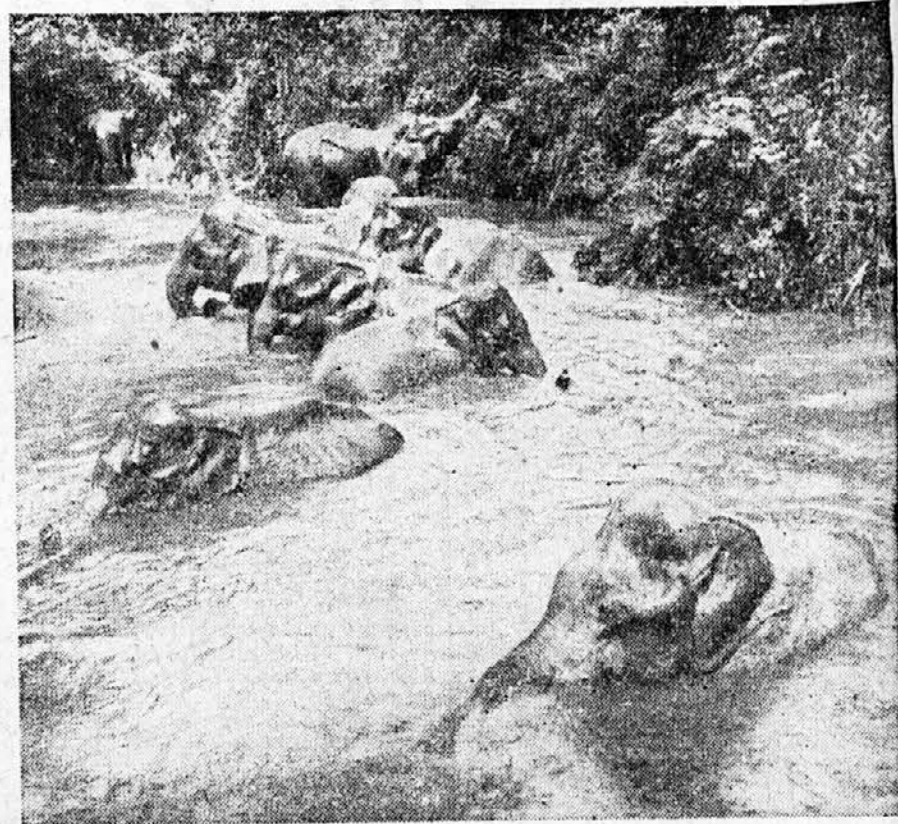
čas včasih slona, ki je izgubil en okel v boju z drugim slonom, ali pa ko je s preveliko silo skušal podreti drevo. Čudno pa je, da so nekateri samci zrasli brez oklov. Vendar pa jih narava odškoduje v večjo telesno velikostjo, tako da že po vnanjosti vzbujajo spoštovanje pri takih, ki jim je narava dala to ostro orožje. V Indiji najdemo mnogo takih samcev brez oklov.

Povprečni okel afriškega samca tehtaja okrog 20 kg, ujeli pa so tudi že slone s 50 do 75 kg težkimi okli. Najtežji okel, kar jih poznamo, tehtaja 117 kilogramov in njegov obod meri nekako pol metra. Konici oklov sta močno obrušeni, vendar pa okla rasteta, dokler slon živi.

Ko smo že pri oklih, spet vidimo, kako narava včasih nagaja: ne smemo misliti, da so takoj težki okli kak imeniten okras ali pa šala. Opazovali

čutilne noge, da prav precej začuti nevarna tla, ali pa mu pomaga pri tem nam doslej neznan čut. Slon namreč vidi slabše od človeka. Zato pa v splošnem v takih jamah ujamejo samo mlajše slone.

Druga plemena se jih lotijo s strupenimi sulicami. Ost namažejo z nekim črnim, zelo hudim strupom ter jo spretno obešajo nad gozdno stezo, kjer se slonova krdela rada motajo. Sulica je obešena na drevesu, a tako da je zvezana s tkivom, ki se vleče do tal. Ko slon stopi na to vezivo, se sulica nad njim sprosti in mu pade na hrbet. Strup deluje kakor strela. Slon naredi še dva ali tri korake in cepne mrtev. Domačini izrežejo rano, ker se strup le počasi razleže po mesovju. Med zamorci jih je malo, ki bi se bali leva, kadar imajo v roki strupeno sulico, a prav tako malo jih je, ki bi se hoteli lotiti s tako sulico slona.

Slon je prav tako navdušen prijatelj vode kakor njegov bratranec povodni konj. Ves srečen je, če se v pragozdu lahko za uro ali dve snebi muh, komarjev in kožnih zajedavcev. Če je voda prehladna, da bi se lahko počeno okopal, si s rilcem marljivo obrizga vsa hrbet.

V Aziji so slona že prav zgodaj udomačili. Zaradi prijaznosti in pameti je ta najmočnejša žival človeku bila od nekdaj v veliko oporo. Verjetno so Azijci začeli slone vzgajati, ko so bili še mladi. Ujeli so jih v jame, a jih niso ubili, temveč jih vzeli domov, da bi bili otrokom v zabavo. Mladi sloni se prav tako radi igrajo kakor psički, a so še neprimerno bistrejši od teh. Ko slon odraste, ostane ubogljiv in potrpežljiv in rad prevzame vlogo tovrstnega živinčeta. Včasih so jih v Aziji uporabljali tudi v vojni. Kdor je imel večje število slonov, je seveda zmagal.

Danes pa udomačeni slon ljudem pomaga tudi loviti divje slone. Lovci gre z dvema ukročenima slonom v gozd in se bliža divjemu slonu. Udomačena slona pa se tako motata okrog divjega, da ga dobita v svojo sredo. Zdaj ga ne izpustita več, dokler ga lovec ne pripelje domov.

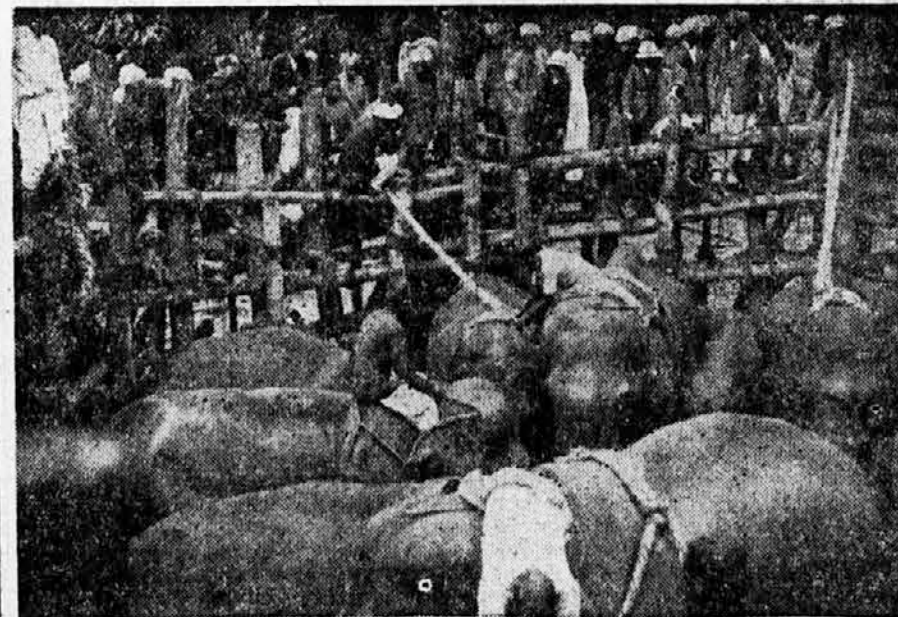
Presenetljiva razlika med sloni in vsemi drugimi živalmi je v njihovi ubogljivosti, kadar jih učijo razne stvari, ko so že odrasli. Zrele slone, ki so vse življenje prebili v popolni svobodi v pragozdu, lahko prav tako hitro udomačiš, kakor če bi bili v ujetništvu že od rojstva.

Mladi slončki so prav tako poskočni in veseli kakor kozlički. Kar z vid-

ni namreč ne ostanejo vedno na istem mestu, marveč se prav polagoma pomikajo od zadnjega konca čeljusti do prednjega dela gobca. Pri tem se močni zobje, ki imajo včasih 25 cm dolge krone, polagoma ohrusijo, dokler kot čisto obrabljeni spredaj ne izpadejo.

Vsem krotilec in rejcem slonov je dobro znano, da ima slon čudovit spomin. Ne drži pa, da bi se žival za sleherni krivico skušala maščevati. Če bi bilo tako, potem bi umrljivost med slonovimi krotilci in rejci gotovo bila zelo visoka. Slon je svojemu učitelju zelo vdan. Vendar pa vemo, da se gošpodarju šele vda, ko je spoznal, da se ta ne da preplašiti. Če se je slonu posrečilo, da je novega rejca ali čuvaja prestrašil, potem tak rejec ne sme računati s popolno ubogljivostjo novega učenca. Če ga pa takoj prvi hip ukroti z odločnim nastopom, in se ne da begati po slonovem muhastem poskusu, tedaj se slon vda za vse življenje.

V divjini se sloni zgibljuje šele po sončnem zatonu, razen kadar je oblačno ali pa hladno vreme. Ponoči romajo skozi gozdove, podirajo drevesa in se hranijo s popki in listjem ali pa se spravijo na odprte livade in hranijo s travo. Včasih vlamljajo v nasade ter

Vezanje divjih slonov je precej nevaren opravil. Če bi domačina pri tem delu sdrhl ali s hrbita ukročenega slona, bi ga divji v hitu pomandal.

nim veseljem večkrat nagajajo in strahijo svoje potrpežljive matere. Slonček se na primer rad skriva za kakim drevesom in začne žalostno klicati na pomoč. Ko pa ektrna mati priteče, se ji nagajavec z vso silo zaleti v trebuh. Mladič je po rojstvu ves pokrit z zelo mehkim volnenim puhom, na glavi pa ima goste, trde in črne kocine. Rilce mladiču brezdelno vsi kakor smrkelj majhnemu otroku: slonček ga še ne zna uporabljati. Šele po nekaj mesecih ga lahko dvigne, ko ga je mati potrpežljivo naučila, kako ga je treba vrteti na desno in levo.

V divjini so slončki ljubljenci vsega krdela in vse samice ter samci jih ljubkujejo, kakor le morejo. Nek povzamec navad indijskega slona pravi, da je v Burmi videl krdelo slonov, ki je vleklo s seboj štiri slončke enake starosti. Mladiči so hodili od ene matere do druge, doječim samicam pa je bilo tudi vseeno, kateri mladič se jim raje približuje.

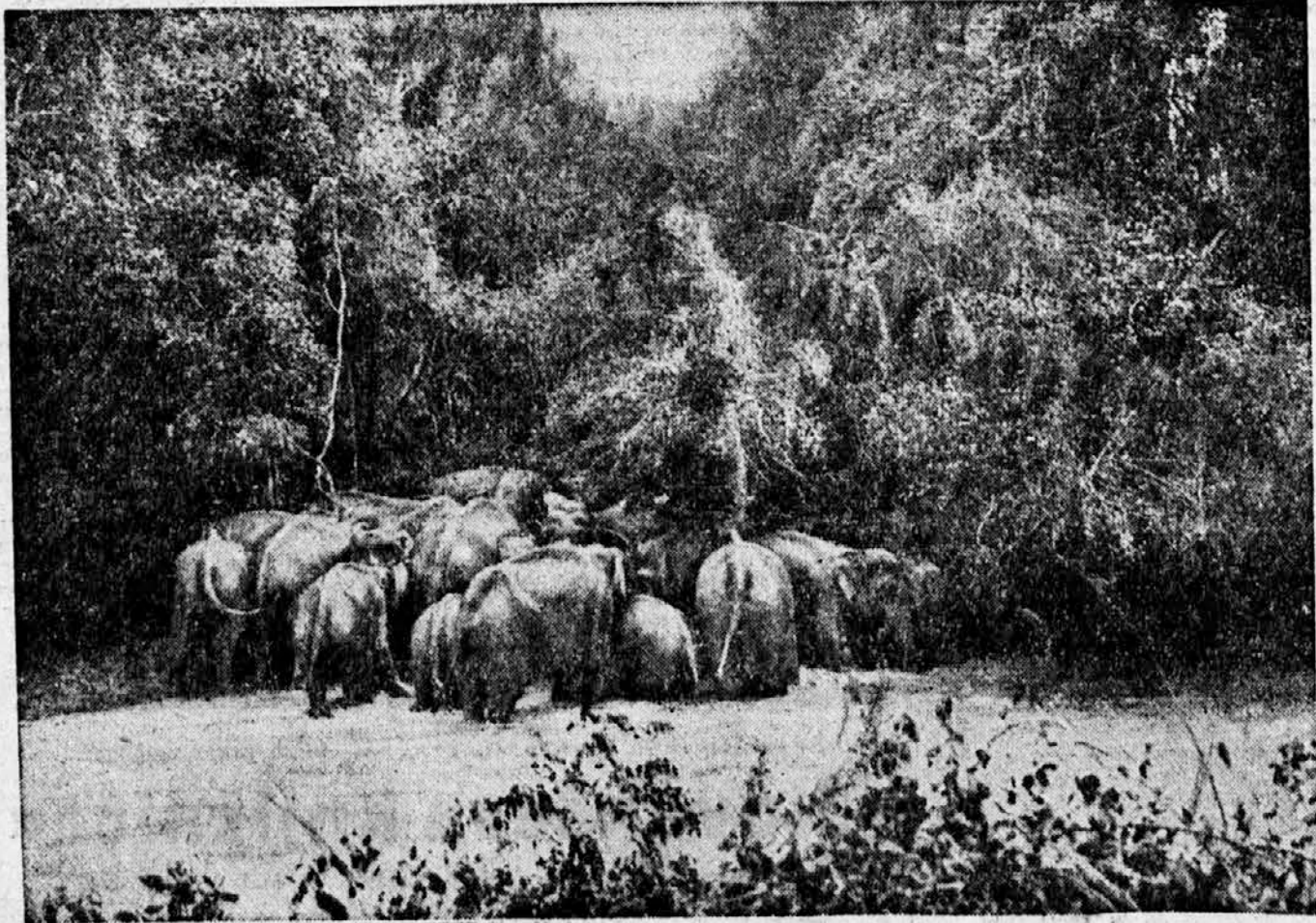
Afriškega slona, ki se od indijskega razlikuje po velikih ušesih in še drugih posebnostih v telesni gradnji, vidimo le redkokdaj po cirkusih in živalskih vrtovih. Še večja redkost pa je siamski beli slon. Beli slon je pravi »albino«, t. j. tak, ki se rodi brez vsakega kožnega barvila. Zato je ves bel in še celo oči ne kažejo nobenih temnejših pigmentov. Belega slona imajo posebno v časteh v Indiji. Splošna navada je, da ga takoj izročijo plemenskem poglavarju ali kralju kot vdanostno darilo.

Slonovo zobovje se razlikuje od zobovja drugih sesalcev. Slonovi koč-

se gostijo s fižolom, s prosom, z bananami in drugim sadjem. Da bi to preprečili, postavljajo domačini ob nasadih čuvaje, ki neljube goste nazenejo s trobentanjem ali z bobnanjem. Znano pa je tudi, da divji sloni nikdar ne napadajo naselbine same. To delajo samo pobesneli sloni, ki živijo osamelno življenje, ker so jih slonova krdela za vselej izobčila.

Sloni spijo v smci gozdov temo stisnjeni. Navadno spe stoje. V Afriki še niso nikjer videli slona, ki bi spal leže. V živalskih vrtovih pa se sloni navadijo na novo življenje: podnevi zabavajo občinstvo, ponoči pa se vležejo.

Cprav so sloni gibljivi, ne morejo teči ali celo dirjati. Najhitrejša hoja je nekako drsanje, ki ga pa lahko vztrajno opravljajo milje in milje. Ker je gleženj ob koncu golenice kakor pri človeku, se lahko spuščajo po strmini in celo vzpenjajo na take kraje, kamor bi konjska noga ne mogla stopiti. Kljub ogromni teži je slon pravi maček. Celo krdelo se lahko premika skozi gozd, ne da bi nalomilo najmanjši vejice ali pa dalo od sebe najmanjši glas. Slon ne more skakati in njegov korak znaša 1,80—2 m. Če torej izkopljemo tri metre globoko jamo, ga ujamemo. Slon je dober plavalec, in voda mu prav tako godi kakor njegovemu tovarišu debeločrežer povodni konju. Slon ima silno oster vonj. Zato pa se lovci ne morejo slonu drugače približati kakor proti vetru. Vidi le slabo, pač pa dobro sliši. Nenaden hrup slona zelo vznemiri, tako da včasih ob silnem poku kar pobesni.

Domačini se nekaj ukročenih samic vtihotapili med krdelo divjih slonov. Zdej gre celo krdelo za njimi — v past. Skupno lojevo v velike pregrade, kjer jih domačini svedejo in v kratkem ukrotijo.